

Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta  
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Autorská kniha

**Kramářská píseň**

**„Pravdivá lehce radostná nostalgicky melancholická píseň o  
životu na studentském bytě, kde bydlelo šest mladých lidí a  
jeden mourovatý kocour.“**

Bakalářská práce

Autor: Jana Svobodová  
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice  
Studijní obor: Grafická tvorba – multimédia  
Vedoucí práce: Mgr. Lubomír Netušil

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana Svobodová**  
Osobní číslo: **P112019**  
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**  
Studijní obor: **Grafická tvorba - multimédia**  
Název tématu: **Autorská kniha**  
Zadávající katedra: **Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Záměrem práce je využití klasických grafických technik, popř. textilních technik nebo různých materiálů pro vytvoření autorské knihy na vlastní téma. Cílem práce je realizace autorské knihy.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- **FIALA, Jiří. Novina z francouzské krajiny.**
- **HAIS, František. Vzpomínka pražského písničkáře.**
- **KNEIDL, Pravoslav. Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček.**
- **SCHEYBAL, Josef. Senzace pěti století v kramářské písni.**
- **SMETANA, Robert a VÁCLAVEK, Bedřich. České písně kramářské.**
- **BAUER, Alois. Grafika - knížka pro každého.**

Vedoucí bakalářské práce:

**Mgr. Lubomír Netušil**

Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Datum zadání bakalářské práce: **3. prosince 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. června 2015**

L.S.

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.  
děkan

Mgr. art. Mária Hromadová, ArtD.  
vedoucí katedry

V Hradci Králové dne 23. června 2015

## **Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, (pod vedením vedoucího práce Mgr. Lubomíra Netušila) a uvedla všechny prameny a literaturu, kterou jsem při práci použila.

V Hradci Králové

.....

## ANOTACE

SVOBODOVÁ, Jana. *Autorská kniha, Kramářská píseň „Pravdivá lehce radostná nostalgicky melancholická píseň o životě na studentském bytě, kde bydlelo šest mladých lidí a jeden mourovatý kocour.“* Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015.

84 s. Bakalářské práce

Teoretická část této bakalářské práce se zabývá historickým vývojem zpravodajské kramářské písně a letákových novin v českých a jiných evropských zemích. Popisuje, kdo byli autoři, výrobci a kde se tiskla kramářská píseň. Dále informuje o obsahu a její tematice. Zabývá se sociální stránkou lidí, kteří se zasloužili o její distribuci a další vývoj tohoto obsáhlého tématu.

Praktická část popisuje vývoj a výrobu autorské knihy, která obsahuje grafický cyklus linorytových ilustrací a autorský text kramářské písně.

V kapitole o obrazových přílohách jsou uvedeny názorné ukázky kramářských pěvců a obrazových tabulí, ukázky textů zpravodajských písní a letáků. Také je zde přidána dokumentace pracovního postupu mé autorské knihy a následná konečná podoba a její použití.

Klíčová slova: Kramářská píseň, autorská kniha, grafické techniky - linoryt

## ANNOTATION

SVOBODOVÁ. Jana. *Author book, broadside ballad "True lightly joyful nostalgic melancholy song about life at a student apparetment, where lived six young people and one tabby cat."* Pedagogical faculty, University of Hradec Králové, 2015. 84 pp. Bachelor Degree Thesis

The theoretical part of this thesis deals with historical development of intelligence broadside ballads newspapers and leaflets in Czech and other European countries. It describes who were authors, producers, and where the printed broadside ballads. Further information on the content and the subject. It deals with the social side of the people who are responsible for its distribution and further development of this extensive topic.

The practical part describes the development and production of original books, which includes the cycle linocut graphic illustrations on the authors broadside ballads.

In the chapter on visual appendix contains demonstrations of shopkeepers singers and picture boards, extracts of texts of news songs and leaflets. There is also the added documentation workflow my authors book and subsequent final form and its use.

Keywords: Broadside song, artist's book, graphic technice - linocut

### **Poděkování:**

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mgr. Lubomíru Netušilovi, své rodině a přátelům za podporu, podnětné rady, přínosnou kritiku a trpělivost.

# Obsah

Úvod .....	9
1 Kramářská píseň .....	10
1.1 Kdo byli písničkáři .....	11
1.2 Počátky a sociální vývoj kramářské písně .....	12
1.3 Historie tisku kramářských písní, tiskárny a výrobci .....	15
1.3.1 Lidové tisky v 16. a na počátku 17. století .....	16
1.3.2 Od roku 1621 do poloviny 19. století .....	17
1.3.3 Doznívání lidových zpravodajských tisků v druhé polovině 19. a na počátku 20. století .....	19
1.4 Obsah a tematika lidové grafiky a kramářské písně .....	20
1.5 Nabídka a prodej .....	24
2 Základní grafické techniky .....	26
2.1 Tisk z výšky .....	27
2.2 Tisk z hloubky .....	28
2.3 Tisk z plochy .....	29
3 Úvod do praktické části „Autorská kniha“ .....	30
3.1 První myšlenka a její vývoj .....	30
3.2 Inspirace pro kramářskou bakalářskou práci .....	31
4 Autorská kramářská píseň v knize .....	33
4.1 Linorytové ilustrace ke kramářské písni .....	36
4.2 Úvod do šití autorské kramářské knihy .....	37
4.2.1 Výroba autorské kramářské knihy .....	38
5 Poslední kosmetické úpravy .....	40
5.1 Výroba stojanu pro autorskou knihu .....	40
5.2 Audiovizuální podoba kramářské písně .....	40
Závěr .....	41
Prameny citací .....	42
Přílohy .....	44
Příloha A - Obrazy z citovaných zdrojů .....	46
Příloha B - Kramářští písničkáři a obrazové tabule .....	46
Příloha C - Ukázka tematiky kramářských písní a letáků .....	52
Příloha D - Vlastní obrazová tvorba .....	70
Příloha E - Dokumentace pracovního postupu .....	82
Příloha F - Dokumentace použití autorské knihy .....	83



## Úvod

Bakalářská práce se v praktické části zabývá autorskou knihou s ilustracemi k písňovému textu v podání kramářské písně. Obsahem je cyklus dvaceti čtyř grafických listů, vytvořený pomocí grafické techniky linoryt, doprovázející autorskou píseň s názvem „Pravdivá lehce radostná nostalgicky melancholická píseň o životě na studentském bytě, kde bydlelo šest mladých lidí a jeden mourovatý kocour.“ Teoretická část práce je zaměřena na lidové umění kramářských pěvců. Od prvotní myšlenky až po konečnou formu a samotný výstup se jedná o zpracování jarmareční písně vzhledem k současné době.

První část práce obsahuje historii a vývoj české kramářské písně. Zaměřuje se na její tvůrce a předchůdce. Popisuje nabídku a prodej kramářských písní a zpravodajských novinových letáků, výrobu, obsah a tematiku. Zabývá se celkově historickým a sociálním významem v evropské lidové grafice. Zaměřuji se na popis grafických technik použité ve zpravodajských tiscích a písních.

V druhé části mé práce popisuji, od první myšlenky až po konečnou verzi, svou tvorbu autorské knihy, textu písně a její doprovodné ilustrace.

V obrazové příloze je ukázka kramářských písničkářů, obrazových tabulí a zpravodajských letákových tisků. Nechybí také dokumentace postupu výroby mé práce a finální podoba mé autorské knihy a její následné využití. Také je přiloženo CD se zvukovým záznamem autorské kramářské písně.

Závěrem a celkovým výstupem bakalářské práce je výstava grafického cyklu autorské knihy. Po rozložení knihy se naskytne pohled na „informační tabuli“ obsahující linorytové tisky. Tato kniha je použita pro obrazové znázornění autorského textu písně, který má svůj audio záznam. Performance akce – umělecký výstup je součástí obhajob pro názornou ukázkou funkčnosti bakalářské práce.

# 1 Kramářská píseň

„*Kramářská píseň se zrodila jako zvláštní odrůda letákové literatury na konci 15. a na začátku 16. století*“ (Schejbal, 1990, s. 13). Schejbal letákovou literaturu pojmenoval jako „*písňové zpravodajství*“, které bylo oblíbené zejména v lidových vrstvách. Jedná se tedy o dřívější odvětví lidových novin, ze kterých se pak později vyvinul tisk periodický.

J. Schejbal se zabývá dobou, která předcházela tomuto dnes zapomenutému okruhu lidové kultury. Popisuje že: „*Pramátí kramářské písně byla veršovaná, zpěvnou formou přednášená zpráva o událostech dějinných i nedávných.*“ (J. Schejbal, 1990, s. 9) Forma a téma písňového zpravodajství byly velmi různorodé. Měnily se s technickým, hospodářstvím a kulturním rozvojem jednotlivých zemí. Zahrnuje lyriku i epiku, od eposů o hrdinech z bájí či soubojů s lidskými či nadpřirozenými nepřáteli. O katastrofických nebo společenských událostech střídající se s náboženskými příběhy (viz kapitola 1.4 Obsah a tematika).

Pro vymezení rozdílu mezi písni kramářskou a písni lidovou popisuje J. Váchal, že písně lidové díky své oblíbenosti zdomácněly a jednotlivé generace si je ústním podáním předávaly. Podle J. Fialy je lidová píseň spontánní oproti kramářské písni, která má komerční a zpravodajské zaměření. Ale zato písně kramářské možná kvůli dlouhému obsahu „byla jejich životnost velmi krátká“ (Martina Kulichová, diplomová práce, 2006, s. 2). Váchal dodává „kdysi oblíbené, zapadají opět v zapomenutí“.

Dalším z hlavních znaků kramářské písně byla obrázková tabule (viz obr. 8), která s předzpíváním umocňovala demonstraci děje a jak Kneidl píše: „*Tyto tabule, kreslené na papíru a většinou podlepené plátnem, se vzácně zachovaly až z 19. století.*“ (Kneidl, 1983, s. 22)

Tyto písně jsou také nazývány jako „*Jarmareční písně*“ mají kořeny ve starověku, v počátku středověku a houževnatě vegetovala a vyvíjela se až do novověku. Začala upadat, jak se zmiňuje Kneidl (s. 23) na konci 19. století v jiné žánry např. kuplety, parodie a šlágry. Česká kramářská píseň přežila necelé tři století.

## 1.1 Kdo byli písničkáři

Základy pro pozdější kramářskou píseň, jak uvádí Scheybal (s. 9), postavili potulní pěvci (viz obr. 1). Obdaření básnickou schopností byli vítanými hosty na dvorech panovníků a šlechtických venkovských sídlech. Bavili i prostý lid na tržnicích nebo na rušných cestách a křižovatkách. Často se doprovázeli na harfu, housle, píšťalu nebo hráli na roh. Staří pěvci, byli proto váženými a bohatě obdarovávanými osobami.

Od starého Říma v dobách válek a stěhování národů byli pěvci věrným doprovodem bojovníků a sami často statečně válčili. Mnoho jarmarečních zpěváků bývalo proto válečných invalidů a hlavně slepců (viz obr. 4). Scheybal popisuje (s. 10), že svým zpěvem povzbuzovali srdatost písněmi o slavných kmenových bohatýrech, o vítězných bojích, bozích, obrech a jiných bájných bytostech. Tito lidé byli velice oblíbení v dobách špatných komunikačních spojů, a proto byli vítanými a vyhledávanými zpravodaji a posly.

Dále Scheybal píše: *„Mnozí z nich byli očitými svědky velkých dějinných událostí, prožili přírodní katastrofy i epidemické pohromy.“* (Scheybal, 1990, s. 11) Navštívili také mnoho vzdálených zemí, exotických krajin a seznámili se z mnoha významnými osobnostmi. Příchod kočovných lidí vždy znamenal vítané přerušování každodenního stereotypu.

Písničkářská chudina, jak je nazývá Scheybal, se rekrutovala z nejrůznějších společenských vrstev a povolání (viz obr. 2, 3 a 5). *„Vedle vagantů a žebráků byli v ní zastoupeni i deklasovaní příslušníci řemeslnických cechů a inteligence. Byly to většinou životem zklamané existence, dobrodruzi, pijáci, mrzáci, invalidi, poběhlíci a různé obskurní živly.“* (Scheybal, 1990, s. 31)

Příležitostní autoři byli učitelé, kněží, ovčáci, venkovští písmáci, vzdělaní rychtáři, pouťoví předzpěváci a studenti, kteří se přidávali k tažným lidem. Dobrodružná inteligence, jak Scheybal píše (s. 12): *„Byli mezi nimi neusazení kněží, nedostudovaní klerikové a neklidní studenti, lidé vtipní, vynalézaví a znalí latiny.“*

Ve druhé polovině minulého věku měl takřka každý kraj a národnost své osobité písničkářské figurky, jak píše Scheybal. Tito lidé bývali obchodně zdatní a podnikaví. Některý se i věnovali hlavně předzpěvování v kostelích a při procesích. Scheybal píše (s. 39) příklady z jiných zemí: „*V Německu bývali pouliční zpěváci a flašinetáři i vítanými pomocníky zlodějů.*“ Dále se zmiňuje i o tehdejší Neapolské Paříži kde „*zpěváci pravděpodobně vstupovali i do služeb policie.*“ (Scheybal, 1990, s. 40)

Scheybal ve své knize uvádí mnoho českých jmen kramářských zpěváků, které lze dohledat z dochovaných tisků a tabulí jarmarečních písní. Většina skladeb byla z velké části anonymní. V 19. století se začala objevovat některá jména, jak píše Scheybal (s. 40) a to například: „*Jan Kratochvíl, „zpěvák chrudimský“, Josef Chládek, „starý zpěvák městecký“, Josef Ter z Rovenska pod Troskami a populární Pražan František Hais.*“ Scheybal se zmiňuje o jednom z hlavních podrobnějších pramenů (s. 32) „*o životních osudech lidového písničkáře z poloviny 19. století zachránil pražský žurnalista K. L. Kukla. Jsou to známé paměti pouťového zpěváka a písničkáře Františka Haise.*“

Pouťový zpěvák, písničkář a flašinetář František Hais (1818 – 1899) byl nezaměstnaný tiskař látek, který se rozhodl pro povolání kramářského pěvce, prý aby více vydělal. O své životní dráze pouťového zpěváka sepsal paměti, které se nám dochovaly. Kneidl píše ve své knize (s. 32), že i Jan Neruda vzdal holt jedním ze svých fejetonů, který zní takto: „*Hais nebyl nějakou mimořádnou individualitou naivního básníka, jeho verše nevybočují z hranic kramářské poezie, jsou spíš řemeslného rázu, často však znějí upřímným citem a mají určité kouzlo v své prostotě.*“

## **1.2 Počátky a sociální vývoj kramářské písně**

Na počátku třicetileté války a zhruba před polovinou 19. století převládá, jak tvrdí Kneidl (s. 10) „*v tomto období píseň, především kramářská píseň, jejíž skromné tisky, špatně tištěné na chatrném papíře, nacházíme od počátku 17. století.*“ Kneidl popisuje, že největší rozkvět kramářské písně byl do konce 18. a počátek 19. století. Nepochybně s tím

souvisí i zvyšování gramotnosti „*po zavedení tereziánských školských reforem a stálé školní docházky.*“ Po první světové válce ve druhé polovině 19. století postupně upadá a zaniká.

Velkou a slavnou dobu národních eposů přerušila až rostoucí politická moc křesťanství. Scheybal ve své knize zmiňuje o zasloužení se Karla Velikého, který nechával s velkou péčí zaznamenávat většinu starých domácích eposů, jeho pobožný syn Ludvík však neměl pro poezii, čerpající z pohanské mytologie, žádné porozumění.

Církev zostřovala boj proti tomuto umění zejména proti pěvcům starých hrdinských eposů a bájí. Sociální postavení těchto vážených a často bohatě obdarovávaných lidí tím nesmírně utrpělo. Pronásledovaní pěvci klesli na nejnižší stupeň středověké společnosti. Scheybal dále tvrdí o druhé straně tohoto církevního stíhání(s.10 a 11), že přesto: „*se bez této chásky středověká společnost neobešla*“. Stále byli vítanými hosty pro pobavení lidí všech společenských vrstev. Scheybal dodává že: „*Zvláště byli vítáni v klášteřích, kam vnášeli jednou za čas trochu veselí a radostnější pohody.*“

Ve 13. století se začaly uvolňovat v civilizovanějších evropských zemích „*staré patriarchální poměry*“ jak tvrdí Scheybal (s. 11). „*Zároveň s rychlým vzrůstem potulného národa stoupala i jeho chudoba.*“ Pod tlakem poptávky po zpěvech a senzačních novinách církev nakonec zmírnila negativní stanovisko. Tolerovala však jen zpěvy a příběhy s náboženskou tematikou.

Od 14. století se život potulných lidí výrazně zlepšil a jak tvrdí Scheybal (s. 12). Získávali práci ve městech, panovnických dvorech, ve vojenské službě či lázních.

15. století je významný mezník pro epochální vynález **Gutenbergův knihtisk**. Scheybal o této době hovoří (s. 13) takto: „*Od chvíle, kdy bylo poprvé využito tisku pro zachování a kolportáž zpívaných zpráv, můžeme hovořit už o kramářských nebo jarmarečních písních v plném smyslu toho slova.*“

V 16. a 17. století se stále hojně vyvíjelo zpravodajství klasickou psanou formou dopisu. Bylo to hlavně, jak Scheybal píše (s. 14) „*u vládnoucích kruhů, intelligence a vzdělanějšího měšťanstva*“. Činilo se tak

z důvodu, který Scheybal uvádí (s. 14): „*Psaná forma nepodléhala cenzuře jako tištěná zpráva.*“ Samozřejmě trvalo několik let, než se plně začalo využívat tohoto vynálezu po všech jeho stránkách.

Na konci 17. století se vedle knih jak píše Scheybal (s. 14) v prvním desetiletí knihtiskem tiskly „*pouze odpustkové listy, astrologické kalendáře, seznamy knih, rozvrhy univerzitních přednášek a pak ovšem vrchnostenská nebo církevní zařízení, vyhlášky, mandáty, patenty a sněmovní usnesení*“.

Za vlády Marie Terezie a Josefa II. se stala vedle Prahy hlavním centrem kramářských písničkářů především hudbymilovná Vídeň, jak uvádí Scheybal (s. 34). Protože za této doby se obě vlády celkem tolerovaly pouliční písničkáře, proto Scheybal dále tvrdí že: „*Vedle potulných písničkářů a písničkářek měla Vídeň už v 18. století i několik písničkářů usedlých.*“ Samozřejmě vláda pronásledovala, jak se Scheybal zmiňuje (s. 35) „*jen zpěv písní nemravných, posměšných a pobuřujících*“. Scheybal se zmiňuje o vídeňských písničkářkách (s. 35). Tyto ženy měly velmi sebevědomé rezolutní vystupování „*prodávaly své zboží, mezi nímž byli i modlitby, kalendáře a rozsudky smrti, zejména před vraty kostelů, před městskými branami, na rušných křižovatkách a v okolí popravišť.*“ Vděčnými zákazníky byli služky, pradelny a přadleny. Pomocníky při prodeji jim byli „*výrostky z příbuzenstva,*“ které si najímaly (viz obr. 6 a 7). Tyto ženy měly většinou své muže ve válce proti Turkům. Dále Scheybal popisuje (s. 36): „*I zde vystupovala do popředí palčivá otázka sociální – problém nezajištěných vojenských rodin.*“

V průběhu Francouzské revoluce a napoleonských válek se poměry těchto zpěvaček zhoršily. V ulicích se objevovaly ve stále menším počtu až nakonec před polovinou 19. století jejich tvorba zcela zanikla. „*Z té doby pochází ještě vzácný dokumentární lept J. A. Kleina, zobrazující jednu z posledních prodavaček písňových a kalendářových tisků ve Vídni.*“ (Scheybal, 1990, s. 36 a 37)

Kramářskou píseň můžeme vidět z dochovaných tisků, které nalezneme v muzeích a archívech v Národním muzeu Praha, Jablonci nad Nisou nebo v Hradci Králové. Více z historie těchto písní uvádím v následujících kapitolách o tiskárnách a výrobcích.

### 1.3 Historie tisku kramářských písní, tiskárny a výrobci

Od počátku vývoje lidových grafik, které předcházely vynálezu knihtisku nejméně o půl století, řadíme dřevořez a deskotisk. Jak popisuje Kneidl, ručně kolorované obrázky, tištěné po jedné straně papíru, se například vlepovaly do rukopisných kodexů nebo prvotisků. Deskotisky navázaly na středověkou tradici tzv. biblia pauperum (biblia picta). Z této formy vznikla lidová obrázková kniha tzv. kniha bloková (xylografická), vytvořena, jak píše Kneidl (s. 11) spojením několika deskotisků v jeden celek. Jako příklad těchto knih Kneidl uvádí obrázkovou sérii tance smrti (vydané i v českém zpracování u tiskařů Jana Kantora Hada a u Jiřího Melantricha). Daly by se zde najít kořeny dnešního komiksu jak tvrdí Kneidl (s. 12). Další příklad tisku deskotiskem jsou hrací karty, které jsou tisknuté z jedné velké členité desky na archy, poté rozřezané na jednotlivé kusy.

Funkce deskotisků v 15. století v lidové grafice byla ilustrační, výzdoba stěn, svaté obrázky prodávané na poutních místech ještě ve 20. století. P. Kneidl dále píše (s. 11): „*Deskotisky jsou výjimečně provázeny krátkým nápisem nebo legendou, řezanou do téže desky, zpravidla při dolním okraji.*“ Většinou je na tisku udáno jen datum a někdy i místo vydání tisku (napsáno často mylné, kvůli stíhání vládnoucích úřadů).

„*Zpočátku se zabývaly tiskem kramářských písní hlavně menší tiskařské officíny, pak dílny knihařů, iluminátorů a dřevorytců.*“ (Scheybal 1990 s. 49) Scheybal popisuje dále (s. 14): „*Bylo mezi nimi hodně majitelů malých, často obskurních a potulných tiskárniček, většinou osamostatnivších se tovaryšů.*“ Výrobci a tiskaři náleželi často k chudině a vybavení dílny bývalo nedostačující a zastaralé. Jak píše Scheybal (s. 14 a 16) „*Nedostatečný lis, skrovná zásoba písmových typů a několik dřevorytových štočků bývaly jediným předpokladem jejich činnosti.*“ S tím podle Scheybala souvisela i úprava tisků písní, která jak dále uvádí (s. 49) „*nebyla nikdy a nikde dokonalá. Dokonce i zámožné a jinak kvalitní tiskárny propadaly při výrobě této poslední lidové literatury tradiční nepečlivosti a gramatickým chybám. Tato nepečlivost byla ovšem podmíněna i ustálenými cenami*

*písňových tisků, které byly nízké a s nimiž se neodvážil pohnout žádný tiskař ani písničkář.*“

Scheybal uvádí některá jména předních osobností, které se podílely na tisku letákové a novinové literatury. Byli to podle Scheybala (s. 16) „*osobnosti tehdejšího uměleckého, vědeckého a náboženského života. Uvádím jako příklad jména Sebastiana Branta, Erasma Rotterdamského, Martina Luthera, Johanna Fischarta, Ulricha Huttena a Hanse Sachse, kteří jako jedni z prvních porozuměli velkému společenskému i politickému významu letáků a vtiskli této literatuře její specifické propagační zaměření a přiléhavý styl.*“

### **1.3.1 Lidové tisky v 16. a na počátku 17. století**

Od sedmdesátých let 16. století se uplatnily zejména jednolisty foliové (nebo kvartové či letákové) a dále Kneidl uvádí (s. 12), že tyto tisky byly příležitostné humanistické, psané většinou latinsky „*obsahující kurtoazní projevy soukromého rázu jako gratulace, zdravice, kondolence, posmrtné vzpomínky, novoroční přání.*“ Autoři byli univerzitní vzdělanci. Tyto tisky byly zdobeny většinou renesančním ornamentálním dekorem (rámcem).

Kneidl se zmiňuje (s. 12) o vylepování plakátů tištěné dřevořezem a popisuje: „*Dřevořez ovládl u nás první tři století lidové grafiky.*“ Byla to základní grafická technika pro zhotovení novin a ostatní lidové grafiky. Výjimečně se uplatňuje v tisku lidových ilustrací mědiryt. Mědiryt byl užíván především pro umělecká díla, která většinou byla podepsána monogramem autorem návrhu a rytcem. To je podle Kneidla (s. 13) základní rozdíl mezi dřevořezem a mědirytem.

Dřevořez v 16. století v lidových tiscích jak tvrdí Kneidl (s. 14) je řazen do lidového umění, ale nejedná se o špatné výtvořiny nýbrž o primitivní umění. Štočky pro dřevořezby se obvykle používaly vícekrát i pro texty, které obvykle s obrazem nesouvisely. Pro konzumní novinové tisky se výroba štočků logicky podřizovala rychlé a aktuální informaci.

Kolorování štočků se provádělo velmi rychle a zběžně jak píše Kneidl (s. 14). „*Ilustrace kvartových novin dvoulistových nebo čtyřlistových jsou*



*většinou nekolorovaném, a jsou-li vybarveny, bude to dodatečná práce majitele zachovaného výtisku.*“

Za vlády Ferdinanda I. byl vydán mandát, který zakázal činnost všech tiskáren. Tisk protipanovnických letáků tiskl například olomoucký tiskař Jan Olivetský z Olivetu. Další situace tiskáren silně oslabila náboženské a politické rozpory, jak se zmiňuje Kneidl.

### **1.3.2 Od roku 1621 do poloviny 19. století**

Doba pobělohorská a nastoupení třicetileté války měla velký vliv na úpadek novin a novinových letáků v české řeči. Válka vyhnala většinu obyvatel z měst a s nimi odcházeli i tiskaři. Byl to veliký ústup žurnalistického žánru, který sice zanikl úplně, ale zároveň, jak píše Kneidl, dal prostor a byl nahrazen zpravodajskou kramářskou písní, která pak ovládla lidovou publicistiku na dvě století.

V době osvícenství a baroka byla díla až na výjimky anonymní. Podle Kneidla tzv. toulavé zprávy jsou to příběhy skutečné či vymyšlené.

Za Francouzské revoluce a napoleonských válek bylo další zostření cenzury prodeje těchto tisků. Kneidl dále píše (s. 24): *„V roce 1795 vyšel dvorský dekret, který zakazuje kolportovat pro lid psané a tištěné letáky volně po ulicích. Zákon se vztahoval vedle pouličních vyvolávačů i na kramáře. Pro prodávajícího byly stanoveny tresty vězením, pro autory a tiskaře vysoké pokuty.*“ Až teprve za vlády Josefa II. se pouliční prodej letákové a písničkové literatury dovoluje.

V tomto období výrobní kapacita českých tiskáren stoupala a pravidelně rostl počet tiskáren jak městských tak zvláště těch venkovských jak píše Kneidl (s. 25). Příklady hlavních tiskárenských středisek: Pražští tiskaři, Hradec Králové, Kutná Hora, Litomyšl, Klatovy, Pardubice nebo Chrudim, která měla významné postavení v tomto období.

Příklad, který Kneidl píše (s. 25): *„V hradecké tiskárně Václava Jana Tibelliho (pracuje 1711 až 1744) představují kramářské písně více než třetinu z celkové produkce tiskárny (86 z 251 v soupise zachycených tisků).*“ Další tiskařskou činnost Kneidl popisuje: *„V první polovině 19. století byla*

*velmi aktivní tiskárna Josefa Jana Košiny v Chrudimi (1810-1848), který původně začal pracovat v Pardubicích. Během své činnosti vydal 224 kramářských písní.“*

Kneidl popisuje (s. 25) že úprava grafická a dřevořezový doprovod jsou v této době prostší a lacinější. Obrázek umístěný na přední straně obálky jako titul knih a má funkci reklamní (viz obr. 11). Kneidl popisuje (s. 25): *„Obráz má pomoci kupujícímu oklasifikovat si píseň podle svých zájmů a podle toho se rozhodnout pro koupi. Koncem 18. Století tyto epické obrazy často ustupují ornamentální výzdobě a vinětě.“* Příklad obrázků vypovídající o obsahu písně jsou (s. 26): *„Kytice s květinami k veselejším motivům, náhrobek k tragickým“* nebo jak dále Kneidl uvádí: *„Často se opakuje zvláště obrázek dívky a mládence v různých postojích a oděvech. Často se také setkáváme s obrázkem vojáka, samotného nebo loučícího se s dívkou.“*

V tomto období špalíčkové ilustrace tvořili řemeslní řezbáři a zčásti řezbáři lidový. Kneidl píše (s. 26): *„Tiskaři se proto spokojují s primitivní prací řezbářů textilních a perníkových forem.“* Hrubá řezbářská práce v sobě má *„nefalšovanou lidovou poezii“*. Motivy na dřevořezové štočky se vesměs opakovaly *„zřejmě chyběla invence a tvůrčí fantazie“*. A podle Kneidla (s.26): *„Štočky byly běžně znovu ryty podle existující předlohy.“* K dalšímu cennému vybavení každé tiskárny patřil font (písmo vylité z liteřiny) sloužící pro tisk textu.

Pro kramářskou píseň je po celou dobu typické lpění na tradicích a určitá strnulost ve výtvarném podání i v námětech. Dalším znakem, který si tisky písní držely, byl formát. Nejprve se setkáváme od 17. století s tzv. šestnáctkou, která byla typická pro české území. V Německu užívali výhradně kvartu a osmerky, jak tvrdí Kneidl (s. 27): *„Tato jednotnost formátu umožňovala písně svazovat do typických lidových špalíčků, kde desky a hřbet tvoří silnější plátno nebo jiná látka, eventuálně pár z měkké kůže, k němuž jsou jednotlivé písně přišity.“*

### 1.3.3 Doznívání lidových zpravodajských tisků v druhé polovině 19. a na počátku 20. století

Přibližně sto roků od poloviny 19. století, jak popisuje Kneidl (s. 10) bylo třetí, závěrečné období kramářských písní *„přineslo ještě nový typ, která označujeme jako obrazové zpravodajství.“* Jak popisuje Kneidl od třicátých a čtyřicátých let 19. století se rozšířila litografie (viz obr. 9). Kamenotisk byl revoluční a to ve formě letáků a karikatur. Ale při vydávání kramářských písní, jak Kneidl píše (s. 28) *„se litografie neuplatnila. Nedávala totiž možnost současného tisku obrázku i textu na titulním listu, tak jako dřevořez a dřevoryt, tj. techniky shodné s knihtiskem.“* (více informací viz kapitola O grafických technikách)

V tomto období se začíná v pražských tiskárnách a oficínách jiných větších měst uplatňovat dřevoryt. Kneidl o této grafické technice píše (s. 35), že to umožňovalo větší jemnost než dřevořez. Z důvodu užívání pomocných strojů, ztrácelo řemeslné provedení umělecký projev.

Poté se dále v tomto období rozšiřuje fotografie, která se používala k přenosu obrazu na štoček. Kneidl o tuto techniku popisuje následovně: *„Před rytím si obraz přenesli na desku s předem připravenou citlivou vrstvou. Podle kopie na štočku pak vedli své rydlo.“* Po zlomu devatenáctého století v dvacáté technika dřevorytu mizí a autotypie, tedy technika přenosu obrazu pomocí fotografie, se stává, jak píše Kneidl (s. 35) *„významnou reprodukční technikou“*. Ve středním desetiletí 19. století se v pozdních kramářských písních ojediněle objevuje technika ocelorytu.

*„Revoluční rok 1848 přinesl neobvyklý rozvoj novin a časopisů,“* a jak Kneidl dále informuje (s. 28): *„Rozvoj periodického tisku nepochybně způsobil postupný úpadek tiskového zpravodajství reprezentovaného kramářskými písněmi,“*. Ve druhé polovině 19. století autorská i tiskařská anonymita mizí. Jak Kneidl (s. 29) zmiňuje je tedy patrné politické uvolnění. V sedmdesátých letech minulého století se nahrazovaly, jak uvádí Kneidl (s. 35), módnějšími šlágry, které se ocitají *„na pódiích šantánu, kabaretu a lidových zábav a ztrácejí původní zpravodajský a sdělovací cíl“*.

Okolo první světové války její pouť na okraji české lidové literatury končí. Po skončení druhé světové války, se kramářské písně objevují naposledy a jak píše Kneidl: „*humorně komentovaly slávu a pád Hitlerovy říše.*“

Tiskárny v tomto období se rozšířily do měst jako je Uherská Skalice, Mladá Boleslav, Nový Jičín, Olomouc, Znojmo, Praha – Bedřich Stýblo, Jindřichův Hradec, Chrudim, Nový Bydžov, Tábor, Plzeň, Jihlava, Roudnice, Kroměříž, Brno, Klatovy, České Budějovice.

#### **1.4 Obsah a tematika lidové grafiky a kramářské písně**

Většina zpravodajských kramářských písní měla titul jako letákové noviny. Jak popisuje Kneidl (s. 22) začínaly jako: „*Novina jistá a pravdivá..., Pravdivá novina žalostivá...a podobně.*“ K titulu letákových novin i kramářské písní patří také dřevořezový obrázek a jak informuje Kneidl, tyto dva zpravodajské fenomény měli společný dlouhý někdy dost detailní název naznačující obsah zprávy, který je úmyslně nedopovězen.

Píseň byla příběhem, často velice obsáhlým se závěrečným morálním ponaučením či pokáráním zakončené slovem „konec“, nebo „amen“. V písňové zprávě v sobě slučovaly skutečnost spolu s básnickou nadsázkou, která byla v těchto zpěvech silně emocionální a jak píše Schejbal: „*nabádala starověkého a raně středověkého člověka k boji, vychovávala v něm pevné cítění kmenové i národní a byla mu často jedinou pokladnicí vědomostí dějinných i mytologických.*“ (Schejbal, 1990, s. 9)

S prodejem drobných tisků jarmarečných písňových zpráv byl spojen s předzpíváním celé písně kramářským zpěvákem či zpěvačkou a jak Kneidl informuje (s. 22) melodii písní byla určena podle některé známé lidové písně: „*V tiscích bývá poznamenáno Zpívá se jako...nebo méně často Zpívá se obecní notou, což pak znamená, že zpívajícímu je ponechána volnost ve volbě nápěvu*“

Příklady témat, které Kneidl (s. 9) uvádí a které patří do tištěných lidových zpravodajských a grafik jsou „*kalendáře, hrací karty, obrázkové dětské hry, bohatá škála obrázků všeho druhu s tematikou náboženskou a romantickou, vojenskou (uniformy) a národopisnou (kroje), zoologickou*

(*zvířata domácí a cizokrajná*); patří sem i *vystřihovánky, papírová divadla i lidové dopisnice*“. Více popisují v následujících odstavcích, kde se zabývám každým tématem zvlášť.

Věrohodnost písní se v průběhu doby podle Kneidla (s. 28) zvýšila a však v jednotlivostech „*stále počítá s lehkověrností lidového posluchače i konzumenta písní.*“ Například jména se komolí, stále se přebírá z příběhů minulých „*k věření se předpokládají fantastické události*“. Ale jak Kneidl píše: „*Nutno však ocenit, že písničkáři porozuměli duši prostých lidí, znali jejich tužby, naděje a přání, radosti i strasti a dovedli píseň správně psychologicky orientovat.*“

Kneidl popisuje (s. 22) rozbor obsahu znalce českých kramářských písní Roberta Smetany, který odhaduje že: „*60 – 70 % tvoří písně duchovní, tj. kancionálová lyrika, písňové legendy o světcích a sveticích, písně poutnické, zázrakové písně novinové a podobně.*“ Zato procentuálně menší tvoří písně novinové jako například: „*o nevšedních událostech, revolučních pozdviženích, válkách, katastrofách, vraždách, loupežích, popravách a soudech, různých objevech, vymoženostech, novotách.*“ Skoro mizí politická tematika.

Další tematika kramářských písní tvořící poměrně malou část je lidová světská lyrika o módě, sňatku, manželství, kouření (ukázka písně viz obr. 10, 12 a 13) a lyrika milostná jak píše Kneidl. Ideologie kramářských písní interpretuje svůj předmět buď nábožensky, nebo moralisticky. „*Příznačné je tu bolestinství, přecházející někdy až v plačtivost. Ustrňte se, křesťané... nebo lidé anebo Čechové je velmi typickým obratem těchto písní.*“ (Kneidl, 1983, s. 22)

Kneidl popisuje (s. 22), že kramářská píseň je ve srovnání s lidovou písní, která jak uvádí „*patří do kategorie umění světského a nemoralistického,*“ jevem nelidovým. „*V převážné většině je ve službách katolické propagandy i feudalizačních snah vládnoucích tříd.*“

V opačném případě jak Scheybal popisuje (s. 22) byli tu příležitostní autoři písní, jak už jsem se zmiňovala v předchozích kapitolách, kteří kněžím či vzdělancům skládali písně latinsky, a pro laiky zas v jejich rodné řeči. Dále Scheybal popisuje: „*Jejich písně a vyprávění byly plny jízlivého*

*humoru a satiry. S velkou oblibou si v nich dobírali různé stavy: před kněžstvem se vysmívali laikům, před šlechtou prostému lid.“*

Kneidl jednotlivá témata ve své knize nazval velice citlivě a zařadil pod ně postupně většinu grafik a kramářských písní. Názvy témat jsou následující: (V obrazové příloze jsou znázorněny příklady lidových grafik a kramářských písní k jednotlivým tématům)

Život a čas obsahuje už podle názvu napovídající tematiku kalendářů (viz obr. 14), pranostiky, leták z poloviny 16. století kritizující lhostejnost a nepořádek sloužících s titulem „*Skládání o panu Nevím*“ (Kneidl, s. 49). Další je například výstraha a astronomické předpovědi pohrom (viz obr. 15). Jedná se například o zatmění slunce, povodně, zemětřesení, mor nebo války.

Dalším tématem je Člověk a příroda, ve kterých jsou zařazeny pranostiky o kometách, o hrozných a divných vidění a zázracích (viz obr. 16 a 17). Zasahuje sem i náboženská tematika, která je většinou obsažena částečně ve většině témat.

Neslýchané příhody už podle názvu napovídají, že se jedná o senzační zprávy mravního charakteru. Příkladů k tomuto tématu Kneidl uvádí mnoho. Většinou se jedná o písně vyprávějící o hříšných lidech, kteří trpěli mučivou smrtí nebo se propadli peklu, protože nějaké strašné hříchy činili (viz obr. 18 a 19). Jsou zde uvedeny i další přírodní katastrofy, podivná zjevení a znamení nebo narození různých zrud, které se udály a autoři často pro věrohodnost příběhu uvádí přesné místo a datum.

Katastrofy, zahrnují kromě požárů, povodní, zemětřesení, větrných smrští, tsunami, důlní neštěstí (které je později řazeno do samostatného tématu) také novinu o velkém hladu jak uvádí Kneidl (s. 103): „*jsou rodičové své dítky a děti zase své rodiče, bratři své sestry a sestry své bratry, jeden přítel druhého, ano i zloděje a morděře z šibenic a z kol jedli a za potravu svou měli*“ (viz obr. 20). Nebo titul písně (Kneidl, 1983, s. 107): „*Pravdivý hrozný příběh o přeukrutném země třesení léta 1755, dne I. Listopadu, a to skoro celého tak velkého slavného města Lizabonu v Portugalsku. V Litomyšli, u Jana Kamenického 1750*“ (viz obr. 21).

Nezabiješ! Toto téma patří do mordýřské historie a náboženské tematiky. Zde jsou popsány krvavé zločiny a vraždy, popravy loupežníků a

chycených zlodějů a vše je popsáno v naturalistických detailech pro zvědavost a dychtivost publika (viz obr. 22 a 23).

Války jsou dalším obsáhlým tématem, které jak už bylo uvedeno v prvních kapitolách, autoři často byli účastníky a poté váleční veteráni a invalidové. Toto téma zahrnovalo jak války prohrané tak i vítězné. Vyprávěli o hrdinských činech či panovnicích, kteří padli nešťastně v boji (viz obr. 24 a 25).

Kneidl zařadil slavné turecké války do jednoho samotného tématu Turek nepřítel křesťanstva. Boj proti Turkům v letákových novinách. Za vlády Rudolfa II. (1576 – 1611) je tematika tureckých válek ve zpravodajství tohoto období nejbohatěji zastoupena jak píše Scheybal.

Téma Slavnosti a exekuce zahrnuje písně a grafiky, které oznamují korunovační události, příjezd a společenské události tehdejší aristokracie. Ale také se sem řadí letáky a písně s pohřební tematikou. Jak uvádí Kneidl titul jedné písně (s. 203): „*O jeho Milosti Císařské pohřební píseň, totiž: O smrti a pohřbu ... Rudolfa druhého, římského císaře, uherského krále etc., kterýž umřel v Praze...20. dne Januarii 1612. Od Šimona Lomnického z Bubenče. V Starém Městě pražském*“.

Vlast a národ tedy vlastenecká tematika je ve směr radostná a povzbuzující. V předchozích odstavcích bylo zmíněno, že kramářští zpěváci svými písněmi podporovali vlastenecké cítění občanů a často vyzývali k revolucím. Kneidl ve své knize vyobrazuje mnoho takových písní a letáků například: „*Slovanská barikáda ve Vídni 26. května 1848*“ nebo leták „*Nelze copům víc prospívati, musíme je šmahem stříhati*“. Kneidl uvádí leták o nešťastné události ze dne 12. srpna 1881 o hořícím Národním divadle nebo o vystěhovalcích do Ameriky.

Historia magistra je téma pro litografické grafiky zpracované většinou v období romantismu a později realismu. Jsou zde zastoupeny významné okamžiky českých dějin (viz obr. 26). Mluvíme zde o pověstech českých jako například o knížeti Svatoplukovi, o králi Karlu IV. jak založil lázeňské město Karlovy Vary, nebo romantická litografie Václava IV. a Zuzany (Prchnutí z žaláře). Tyto grafiky jsou uloženy v grafické sbírce Národního muzea Praha.

Příběhy života jsou, jak už název napovídá většinou pravdivé příběhy například narození siamských dvojčat srostlé hlavami k sobě (viz obr. 27). Patří sem i žalostné noviny poprav, příběhy chudých lidí s nešťastným životním osudem nebo nešťastná láska milenců, kterým rodiče nepřáli. Tedy Kneidl sem přiřadil milostnou tematiku. Dále o sebevražedných nebo vražedných činech.

Téma práce a vynálezy je zastoupeno v období hospodářského a technického vzestupu 19. a 20. století. Je to oslava lidské vynalézavosti například litografická grafika „*První český parní člunek „Bohemia“*“ nebo mědiryt nového typu kola a „*Františkův most v Praze ze staroměstské strany*“. Barevná litografie „*Mladoboleslavská textilní továrna Ignaz Klinger*“.

Zábava a poučení je téma, které líčí chování Turků a prohranou válku. Pro tehdejšího křesťana byl turecký člověk boha neznalý. Turecký chtíč po ovládnutí evropských zemí se jim stal osudným a po vítězství křesťanské armády nad tureckou vyšlo mnoho posměšných písní a letáků, které si turecké chování a odívání dobíraly.

Koření smíchu se řadí mezi satiricky mířené písně. Jednou z takových je třeba ilustrační doprovod letáku *Pec na staré ženy z roku 1594* (viz obr. 28). Jedná se o satiricky rýmovanou píseň. A další, které Kneidl uvedl (s. 308): „*Karikatura advokáta, který dojí krávu, o níž se pere Čech s Němcem*“.

Jen pro připomínku, téma kramářské písně zasadil Josef Kajetán Tyl do své divadelní hry *Fidlovačka*. Do prostředí lidové pouti *Fidlovačky* v Nuslích jak uvádí Kneidl „(v sedmém výjevu čtvrtého obrazu) *vystoupení slepého Mareše s písní Kde domov můj?, která se stala naší národní hymnou.*“ Píseň vyšla i jako drobná tiskovina v podobě kramářské písně.

## **1.5 Nabídka a prodej**

Obyčejně sami tiskaři své náklady rozváželi a prodávali na trzích, kam přicházel dav z prostého lidu. Scheybal dále píše (s. 16): „*Ten býval hlavním konzumentem jejich revolučně zahrocených, úřady často pronásledovaných a zabavovaných letáků.*“ Kneidl dále informuje (s. 25) o ceně: za jednu



písničku měl jarmareční zpěvák získat od kupujícího „zpravidla dvou krejcarů“.

Zajímavá informace od Roberta Smetany, který opatřil úvod ke knize České písně kramářské spolu s Bedřichem Václavkem. V této knize porovnává kramářskou píseň s uměleckým řemeslem takto: „Česká kramářská píseň je ovšem zvláštním případem tohoto typu, a v tom, že tu jde o nehmotný jev z oblasti slovesnosti. Ještě výstižnější analogii nalezneme v tom, co nazýváme „užité umění“. Tato „užitá píseň“ je uzpůsobena pro „užití obchodem“ po živnostensku, pro prodej těchto „užitých písní“ jakožto trhového, jarmarečního zboží.“ (Kneidl, 1983, s. 23)

Pouťový zpěvák František Hais o své obchodní činnosti v tomto oboru píše ve svých pamětech a popisuje tak přesné údaje o svém výdělku. Prodával vlastní písně a k tomu dal tisknout také modlitby a oba výtisky prodával „ za tři krejcarů“. Prodej ovšem byla ovlivněná politickými událostmi, jak píše Kneidl (s. 32) například když „vypukly svatodušní bouře a Hais na ně reaguje vlastní písní: Milý krajane, poslyšte tu smutnou novinu, co se v Praze přihodilo, jak krve prolité bylo v truchlivou hodinu...Pochvaluje si, že píseň lidé všude na památku kupovali, a měl hned vše vyprodané.“

Nabídka a prodej, se většinou uskutečňovala na tržištích, kde měli prodejci své pojízdné stánky občas tažené koněm. Jak taková demonstrace těchto obchodníků vypadala, ze sedmdesátých let 19. století popisuje Čeněk Zibrt dost negativním tónem. Nejprve popisuje s odporem zjev samotného písničkáře, že většinou byla dvojice žena a muž, kteří byli otrhaní a zpustlí. Nazývá je „stvořeníčka“, která se zrovna nehrnula do nějaké těžké služby. Jejich vystupování na jarmarcích Zibrt popisuje takto: „ drží v umouněné ruce asi dvacet písní a první právě odzpěvují. Není to zpěv – pouhé hekání, halekání, huhňání, škvrcení, mručení, mňoukání, žvýkání, hlasu překusování... Na plátně ve čtverečkách mají křiklavé obrázky, na něž hůlčičkou ukazují při jednotlivých slokách. Přespívavše, nabízejí okolo stojícím píseň ke koupi.“ (Kneidl, 1983, s 34)

Prodej tisků byl orientován i do Ameriky, kde podle Kneidla (s. 32) byla „početná obec slovenských a českých vystěhovalců.“

## 2 Základní grafické techniky

V této kapitole jsou vypsány a vysvětleny klasické grafické techniky, které se používaly v oblasti zpravodajského letákového, novinového lidového tisku a kramářských písní.

Pojmenování grafika původně označovalo všechny způsoby kreslení a psaní. Alois Bauer píše: „*podle významu řeckého slova grafein = psát kreslit*“ (Alois Bauer, 1999, s. 9). Rozmnožení kresby či textu tiskem ve větším množství stejně kvalitních výtvarných děl.

Bauer popisuje práci umělce-grafika, který „přenáší svou kresbu na pevný materiál, mechanicky (rytím) nebo chemicky (leptáním)“. Na vytvořenou matici (štoček) grafik nanáší tiskařskou barvu, která jak Bauer dále píše (s. 10): „*v tlaku grafického lisu otiskne na papír*“. Vzniká tak zrcadlový otisk motivu, který je vyryt či vyleptán do štočku.

Je hlavní vymezit si rozdíl mezi grafikou počítačovou a grafikou klasickou. Bauer píše (s. 10): „*Zatímco každý grafikův otisk je považovaný za originál, průmyslové tisky ve velkých nákladech jsou brány jen jako reprodukce.*“ Klasická grafika má jen omezený počet otisků. Je to z důvodu že štoček se pod tlakem lisu postupně opotřebovává a znehodnocuje. Za uměleckou a originální grafiku je považován jen náklad do 200 otisků. To je například dřevořez, dřevoryt, linoryt a litografie. U technik jako je suchá jehla se pohybuje výše tisku asi jen 40 až 50, jak píše Bauer.

Originální grafiku poznáme podle podpisu autora, který je napsán grafitovou tužkou spolu s číslem udávající informaci o pořadí tisku a počtu výtisků, v zásadě oddělené lomítkem. A dalším znakem pro nezaměnitelnost originálu je většinou použit kvalitní papír s viditelným reliéfem, který vzniká pod tlakem tiskařského lisu.

Grafické techniky lze dělit na základní tři skupiny, které jsou určeny podle způsobu tisku a zpracovaného štočku. Tyto skupiny postupně uvedu v jednotlivých podkapitolách.

## 2.1 Tisk z výšky

Tisk z výšky je nejstarší technika přenosu barvy z tiskové desky na potiskovaný materiál. Barva je nanesená na tiskovou desku gumovým či koženým válečkem pouze na vyvýšená místa jako u razítka. Poté se tlakem lisu přeneše na papír. Touto technikou lze tisknout nejen písmo, ale i obrázky. Tisknouce místa musí být vždy vyvýšena nad místa a plochy netisknouce. Tato technika je nejvíce rozšířena v podobě knihtisku, dřevořezu, dřevorytu a linorytu.

Nejstarší technika umělecké grafiky je **dřevořez**, který předcházel vynálezu knihtisku. Poprvé se začal dělat v Koreji v 8. století před naším letopočtem a dostával se pomalu do Číny a Japonska. Do Evropy přichází až na přelomu 14. a 15. století do zemí jako je Itálie a Španělsko. Jako materiál pro výrobu štočku dřevořezu je použit strom lípy, topolu, hrušky či třešně. Před řezáním je vhodné desku potřít kličem nebo bezbarvým lakem. Do dřevořezové desky je řezáno podélně po létech dřeva nástroji jako je nožík, řezák nebo žlábková rydla různých profilů z kvalitní ocele. Tuto techniku používal například známý výtvarník a grafik Josef Váchal.

Z dřevořezu se vyvinula a nahradila jej technika **Dřevorytu** (tzv. xylografie). Na tuto techniku se používalo tvrdší dřevo, které je vhodnější pro lepší detail řezaného obrázku. Do štočku se dá řezat napříč přes léta použitého dřeva jako je například zimostrázové. Matrice se připravují z malých hranolků slepených kličem a frézují se do úplné hladké roviny bez rýh a spár. Objevitel dřevorytové ilustrační je Angličan Thomas Bewick v 18. Století, který jako první použil slepený štoček.

**Linoryt** je dnes jedna z nejužívanějších technik v tisku z výšky. Správnější označení jak tvrdí Bauer je linořez. Jak píše Bauer (s. 14) je to z důvodu toho že: „do linolea neryjeme rydly, ale užíváme vlastně nože usazené proti sobě ve tvaru písmene V nebo U.“

Převrat v reprodukčních technikách způsobil vynález autotypie, kterou vynalezl Jiří Meisenbach roku 1881. Je to fotografický rozklad tónových, stínovaných obrazů hustou černou sítí na skle, která se vkládá do reprodukčních strojů.

## 2.2 Tisk z hloubky

Označován také jako technika hlubotisku je metoda založená na opačném principu. Jak uvádí Bauer (s. 15): „*Linie nebo plochy jsou vyhlubovány mechanickou nebo chemickou*“ technikou do těchto míst je následně vtírána tiskařská barva. Z ostatních hladkých míst se nanesená barva jen otře. Vyleptaná nebo vyrytá linie je otištěná pomocí tlaku na většinou na mírně navlhčený papírový arch. Dále Bauer poznamenává: „*Grafické listy vytisklé touto technikou mají měkkce odstupňované tóny a jejich charakter lze ovlivnit i způsobem vytření barvy.*“ Materiál pro štočky je používána měděná nebo zinková deska.

K nejstarším hlubotiskovým technikám patří **mědiryt**. Používají se ocelová rydla, které se zarývají *do „vyhlazeného povrchu měděné desky silně podle velikosti asi 1 až 3 mm“* jak uvádí Bauer (s. 16). Po obou stranách rýhy se tvoří ostré zvýšené okraje. Tento tzv. gráfek je nutno odstranit, aby se o něj nezachycovala barva při tisku.

**Oceloryt** má obdobný postup jen je použita deska ocelová.

Dále sem patří technika **suché jehly**. Jak už název napovídá, k rytí do kovové desky se používá ostrá jehla (nebo diamant). Gráfek se neodstraňuje, a proto vzniká, jak popisuje Bauer (s. 17) „*sametový charakter*“ linie. Není zde použito kyseliny, ale dá se kombinovat s ostatními grafickými technikami jako je například mezzotinta nebo lept čárový.

**Mezzotinta** má poněkud odlišný postup. Vznikla v 17. století v Německu. Bauer o této technice píše, že se jedná rovněž o práci na měděné desce, která je předem leštěná, ale je poté rovnoměrně zazrněná aby vznikla rovnoměrná černá plocha. Technika mezzotinty umožňovala zaplnit plochu obrazu odstupňovanou barvou. Zrnění se vytváří pomocí tzv. skoblíny (kolébkové škrabky). Bauer popisuje, že působením skoblíny zmizí hladká místa na kovové desce. Grafík pak dále snižuje a zarovnáává zrna pomocí ocelových hladidel a škrabadel, a do těchto vyhloubených částí se poté dostává méně barvy a při tisku vznikají různě světlé plochy.

Pro techniku **leptu** se užívají leptadla například „*kyselina dusičná nebo chlorid železitý*“ uvádí Bauer (s. 17). Pro ochranu míst, která nechceme

vyleptat, se používá kovová deska potřena tzv. krytem, „jehož hlavní složkou je asphalt, vosk, mastix“ nebo „kalafuna či jiné pryskyřice“. Dále Bauer píše že: „Tento kryt je prorýván grafitem až na holý kov a působením leptadla je pak vytvořena jamka, do níž se po odstranění krytu vtírá tiskařská barva.“ (A. Bauer, 1999, s. 18). Lept má také základní techniku tzv. **čárový lept**. Do ochranného krytu se ryje jehlou a tyto vyryté linie se poté vyleptají. Další lepty, které tu už jen zmíním, jsou lepty s tečkovací manýrou a lepty s krejonovou manýrou. Dále čárový lept se zrnem, lept do měkkého a křehkého krytu nebo lept křídový, vykrývaný či lavírovaný.

**Akvatinta** neboli zrnkový lept je další z odrůd leptu. Grafik nepracuje lineárně ale plošně. Výsledek je podobný akvarelu nebo štětcové lavírované malbě.

### 2.3 Tisk z plochy

Tato nejmladší tiskařská technika je naprosto odlišná v tom, že tisknoucí i netisknoucí místa jsou v jedné rovině.

**Litografie** nebo také český název kamenotisk je technika, jejíž princip tisku spočívá v chemických vlastnostech litografického kamene. Kámen (jemnozrný vápenec stejnoměrné hustoty) se připravuje tak že se hladce vybrousí a vyleští a „zbaví se veškeré mastnoty“ (Bauer, 1999, s. 23). Pak se na upravený kámen vytváří kresba nástroji, jako je mastná tuž či mastná litografická křída. Následně se kresba „preparuje kyselinou dusičnou ve vodním roztoku arabské gummy“ z důvodu aby ve vlhkém stavu povrch kamene odpuzoval „mastnou kamenotiskařskou barvu na nepokreslených místech“, jak Bauer popisuje. Místa, která jsou tedy pokreslená, přijímají barvu, která je nanášena válečkem a poté se tiskne „ve speciálním litografickém lisu“ pomocí tlaku na papír. Litografické kameny jsou velice těžké a špatně se s nimi manipuluje, proto byla vyzkoušena „upravená hliníková deska“ na který postup tiskové techniky stejný. „Této technice se říká agrafie“, tvrdí Bauer (s. 23). Poté je nahrazena novodobým ofsetem.

### **3 Úvod do praktické části „Autorská kniha“**

Pojem kniha v sobě obsahuje velice obsáhlý historický a společenský vývoj. A stejně tak se i vyvíjela praktická část této bakalářské práce.

Autorská kniha ve své podstatě „zjevuje nové možnosti jejího chápání a pojetí“<sup>web</sup>. Tvůrcem může být jak výtvarník, hudebník, básník či divadelník tak i student jakéhokoliv věku. Tato osobitá kniha je prostředkem k vyjádření určité myšlenky, zprávy nebo informace, kterou prostřednictvím zvolené podoby (zjevem), materiálu, obsahu textového či obrazového. Pomocí těchto pojmů komunikuje svým jazykem. Realizace díla má otevřenou možnost formy a vyjádření, které může mít podobu obrazu, kresby, skladby, básně, sochy nebo jiného konceptuálního objektu.

Pro potřeby k mé autorské knize jsem brala na zřetel veškeré spojitosti a historické prameny, které jsem si našla. Podoba mé knihy v sobě spojuje mnoho významů, které se týkají samotné vazby, písma v textu a hlavně obrazu. Moje autorská kniha je velice intimní dílo a celý obsah a celková podoba této práce v sobě skrývá nespočet významů, které vám teď postupně představím.

#### **3.1 První myšlenka a její vývoj**

Tato bakalářská práce má dlouhý vývoj, a proto je důležité znát dobu, která této práci předcházela. Je to důležité pro celý koncept této práce, protože ji ovlivňují všechny situace udávající směr pro její realizaci.

První myšlenka byla zrozena někdy dávno, když jsem si ještě vybírala na základní škole cestu, kterou se vydám v podobě střední školy. Obory byly celkem jasné. V té době mě zajímala hudba, konkrétně sólový operní zpěv. Hra na klavír a na kytaru byla jen jakási příprava pro další hudební růst. Pak tu byl samozřejmě obor výtvarný, který jsem měla zaměřený na ilustraci.

Obrazový doprovod jsem vytvářela ke svým vlastním autorským básním už na střední škole, kde jsem také tvořila autorské knihy. Ilustrace také byly

hlavní náplní mé maturitní práce. Byl to obrázkový doprovod pro knihu Stopařův průvodce galaxií od Douglase Adamse. Ilustrace byly tvořeny technikou kresby pomocí fixu, následně skenovány a v programu Adobe Photoshop doplněny texturami, které vytvářely dojem reálného prostoru.

Na univerzitě jsem v ilustracích pokračovala. Vyvíjely se, ale už to nebylo ve formě počítačové grafiky, ale klasické „řemeslné“ grafiky. Tento směr práce mě začal zajímat čím dál víc. Konkrétně to byla technika linorytu, která se stala hlavním zájmem mé práce. Samozřejmě jsem si vyzkoušela i jiné techniky, ale linoryt pro jeho snadnou manipulaci a zpracování mě zaujal už na střední škole. Jenže ještě nepřišel čas, abych se touto technikou plně zabývala, protože v té době jsem se věnovala grafice počítačové. Práce v programech jako jsou Adobe Illustrator, Photoshop, Indesign, Flash či programy pro 3D modelaci.

Teprve pod vedením pana Mgr. Lubomíra Netušila, jsem dostala možnost plně se soustředit na techniku linorytu. A to už se i začala na povrch vynořovat myšlenka o této bakalářské práci.

### **3.2 Inspirace pro kramářskou bakalářskou práci**

K tomuto tématu mě přivedl vedoucí bakalářské práce pan Mgr. Lubomír Netušil při semestrální práci, která pojednávala o cyklu ilustračních grafik k určitému příběhu. Vybrala jsem si tedy téma příběhu od známé pražské hudební skupiny Šlapeto, která interpretuje staropražské popěvky, kuplety a autorský repertoár Karla Hašlera. Píseň se jmenuje „V kartouzských temnotách“ a vypráví o pomstě, zradě, lásce k jedné ženě a následné kruté vraždě.

Můj grafický cyklus k této písni obsahuje osm linorytů ve formátu 148 mm na 210 mm což je formát A5. Tyto linorytové štočky jsou vytištěné na jednom archu papíru o rozměru B1 tj. 707 mm na 1000 mm. Ukázkou této práce můžete vidět v obrazové příloze, která je umístěna na konci této práce.

Tato práce tedy předcházela a byla jedním z inspiračních zdrojů k samotné bakalářské práci. Základní téma pro práci bylo jasné, ale ještě zbývalo dost nezodpovězených otázek, které se týkaly formátu jednotlivých

ilustrací, formy v jaké budou prezentovány a hlavně nebyl příběh. Chyběl text, na který by reagoval obrazový doprovod.

To nás uvádí do další kapitoly. Ale ještě předtím je důležité upozornit, že formu k tématu kramářské písně mi můj vedoucí Mgr. Lubomír Netušil navrhnul autorskou knihu. Souhlasila jsem z důvodu, že mě kniha jako objekt vždy velice zajímala a měla jsem s tímto tématem už nějaké zkušenosti z doby minulé. Proto jsem se rozhodla celkový koncept této práce pojmout autorsky i s vlastním napsaným textem pro kramářskou píseň.



## 4 Autorská kramářská píseň v knize

Z načtených materiálů a po konzultacích s mým vedoucím jsem se rozhodla napsat vlastní kramářskou píseň kvůli větší autentičnosti tohoto žánru a také kvůli autentičnosti následných linorytových ilustrací.

Je velice důležité zmínit, že kramářská píseň obsažená v mé bakalářské práci, kterou doprovázejí linorytové ilustrace (viz obr. 29 až 52) je zcela autorská a dá se říct velice osobní až intimní. Název pro autorskou kramářskou píseň je inspirovaný z klasických starých zpravodajských jarmarečních písní, o kterých jsem psala v praktické části. Název je tedy dlouhý s náznakem obsahu písně. Na začátku písně nechybí ani oslovení publika. Vše co píseň vypráví, se opravdu událo a má i své skutečné svědky. V textu jsou použita skutečná jména a tito lidé jsou studenti, kteří studují či studovali na univerzitě v Hradci Králové různé studijní obory.

Píseň obsahuje také refrén a různé doplňkové věty, které jak se pro někoho může zdát se v rýmu trochu „klopýtají“. Ale jak už bylo uvedeno v praktické části, většině písní chyběla básnická skladba a výběr slov byl také často velmi nespisovný až vulgární.

Na závěr písně nechybí ani poučení, které bylo ve většině písní (viz kapitola 1. 4. Obsah a tematika lidové grafiky a kramářských písní).

Tato kramářská píseň je jakýmsi ohlednutím do minulosti a připomenutí si co jsme prožili a jak nás to ovlivnilo do našeho budoucího života. Je to nostalgický a zároveň melancholický příběh, který v sobě má i dost vzpomínek nad kterými se člověk po letech rád zasměje a se slzou v oku zavzpomíná. Tato některá slova jsou obsah v textu, který je pro ni velice důležitý aby upozornil posluchače o hodnotě této písně. Samozřejmě pro každého tato píseň znamená či bude znamenat něco jiného a zcela individuálně si na ní každý udělá svůj názor a něco si z ní odnese.

Pro úlohu obsahu v autorské knize je tato píseň výborným předmětem k zamyšlení a rozhodně v sobě skrývá nejednu zprávu. Tato píseň i udává celou vizuální podobu, která se týká jak ilustrací, tak i samotného zjevu autorské knihy, o které se rozepisují v následujících kapitolách.

Pracovní název byl určen jako „Na bytě studenta vysoké školy“. Poté byl převeden do podoby, která zní:

„Pravdivá lehce radostná nostalgicky melancholická píseň o životě na studentském bytě, kde bydlelo šest mladých lidí a jeden mourovatý kocour.“

„Stalo se tak v roce 2013 v Hradci Králové městské části Malšovice.“

Akordy mé písně, se opakují ve smyčce: Ami, C, Dmi, E, Ami.

Následuje autorský text písně, zpěvu je ponechána volnost a jsou povoleny doplňkové popěvky, které si každý může představit třeba v podobě broukání či přidání citoslovce až píseň může přejít do spontánní improvizace:

1. Slyšte lidé v blízkém okolí  
co se dělo u nás v bytě  
V Malšovicích půjčovna oštěpů říkali  
„Bydlí tu šest lidí a jedno malé kotě...“
2. V cihlovém domě kde schody jsou dlouhý  
Ty schody vyšlapals, čekaly tě dveře bílý...
3. Na prokopnutých dveřích cedulka se jmény  
Nájemník, Hudcová, Šubrt a Černý na druhou...  
...ou ou ou
4. Ti studenti bydleli v tomhle bytě  
A černý nájemník i to jedno kotě...
5. Za dveřmi slyšels Blacka, jak paří  
A Jiří v troubě zas něco vaří

Ref.: Tak se žilo v Malšovicích  
V tomhle skvělém, studentském bytě  
Semestry tu letěly při studiích  
Každý tu byl zvaný host...

6. Na zvonek zazvoň a otevře kocour nebo kočka  
Jen někdy musíš pár minut počkat...  
Než se někdo zvedne od studia  
Prokrastinace ta brzdí....
7. Ze dveří je pohled do všech pokojů  
Za dveřmi je hromada bot  
Tak se zuj a své příhodě...

8. V obývacím pokoji, tam kde je nejvíc gaučů  
Sedí Black u stroje a hraje Dotu  
A Jiří u jeho boku  
Konzultuje s Blackem Dotu  
A z kuchyně se valí dým...
9. Dota je hra, kde jsi mystickým hrdinou  
a umíš kouzlit  
A Jiří běží do kuchyně vařit  
A z kuchyně se valí dým...
10. Z vedlejšího pokoje ozývají se vzdechy  
Haluz s Vildou využívají soukromé chvílky  
Žádné soukromé chvílky...

Ref.:

11. Vojta s Markétkou na balkóně kouří  
Dáš si s námi taky?  
Nebo něco jiného?  
Co oči mhouří...
12. Můžeš tu u nás klidně přespat  
Na našem bytě je spousta místa
13. Ráno se vzbudíš s kocourem u nohou  
Ráno je pozdní a nezní samotou  
Simpsonovi běží skoro nonstop...  
Nikdy tu není ticho...
14. Vojta tě vyruší ze sna  
Jeho ústa něco sprostým slovem trestají
15. V kuchyni bývá velká kupa nádobí  
Nikdo to z nás nechce umýt  
Každý se to snaží na druhého hodit
16. Nikoho nebývá velká kupa nádobí  
Každý to odmítá umýt
17. A tak hromada se hromadí  
Až zmizí čisté nádobí...

Ref.:

18. S kocourem je velká psina  
Když má žízeň pije ze záchoda

19. Kocourek Tuřín je zvíře samostatný  
Když dostane chuť, vyžírá odpadky

20. Když nastalo období zkoušek  
každý z nás byl pilný student

21. Někdy i celou noc nespíme  
A vážně tvrdě se učíme  
Když to hoří...  
Jiří něco vaří  
A Black Dotu paří  
A z kuchyně se valí dým...

Ref.: Tak si žijem...

22. Na naše dveře buší soused ve tři ráno  
Že nám protéká záchod a on má vytopeno

23. Občas jsme měli černou hodinku  
Pan domácí nám opravuje elektriku

24. Poučení z toho všeho vychází  
Některým studentský byt do života schází

25. Takových věcí co se tady stane  
Později v životě si každý rád vzpomene

Ref.:

26. Život jde dál, všechno jednou končí  
Netruchli a věz, že svět se stále točí

...

#### **4.1 Linorytové ilustrace ke kramářské písni**

Obrazový doprovod k autorské písni jsem vytvořila v grafické technice linoryt (viz kapitola 2.1. Tisk z výšky). Jedná se o 24 linorytových čtvercových obrazů o rozměru 250 mm na výšku i na šířku. Linorytové štočky jsou vytisklé na nažloutlém papíru, který je velice kvalitní a přímo vyroben pro tyto tisky a zdůrazňuje černou tiskařskou barvu a utváří podobu staršího grafického tisku.

Základním znakem pro všechny tyto ilustrace je černý rámeček. U některých linorytů je použit i autorský font z důvodu informace o jednotlivých osobách, které v příběhu vystupují.

Každý obraz má svou originální kompozici a zahrnuje někdy i více situací, které se v příběhu kramářské písně odehrávají. Jednotlivé grafiky jsou uvedeny v obrazové příloze. V autorské knize jsou použity tak, aby se následovně daly použít i jednotlivě jako volné grafiky. Více se o autorské knize rozepisují v následující kapitole.

## **4.2 Úvod do šití autorské kramářské knihy**

Kapitolu jsem nazvala takto, protože kniha je šitá z látky a slouží k jakési úschově a přepravě jednotlivých grafických listů. Skládá se z několika částí, které jsou šité a spojované patentkami. Prohlížet si ji můžeme klasicky jako knihu, otáčením jednotlivých listů. Další varianta je rozložení jednotlivých částí a připnutí pomocí patentů na vytvořený stojan. Po tomto rozložení se nám naskýtá pohled na celý grafický cyklus ilustrací a vzniká tedy opravdová kramářská tabule, která slouží pro výstavní a divadelní prezentaci ke zpívanému příběhu.

Musím zde přiznat, že práce na šicím stroji byla má první zkušenost. Jednalo se o kufříkový šicí stroj značky PODOLSK 142 vyrobený v podolském strojírenském závodě M. I. Kalinina, vyznamenaný Řádem V. I. Lenina a Řádem práce rudého praporu (viz obr. 55).

Použila jsem steh přímý a klikatý pro zapořítí okrajů. Barva obalu nebyla pro účel ani moc důležitá jako typ látky, který jsem si přála dost pevný a lehký. Musím podotknout, že český sortiment látek je velice chudý a na své poměry drahý na rozdíl například od Portugalska, kde jsem byla na studentském pobytu Erasmus.

Barvu jsem nakonec vybrala zelenou. Tato barva je tmavá a zároveň mění odstíny v šeru či na přímém světle. Vzorovanou látku jsem si nevybrala z důvodu, že jsem nechtěla konkretizovat obal a zároveň mi šlo o praktičnost a funkčnost. Tím pádem je tato kniha použitelná i pro další kramářské písně, a její ilustrace.

### 4.2.1 Výroba autorské kramářské knihy

Pro výrobu jsem použila šicí stroj, jak už jsem informovala v předchozí kapitole. Pak látku, nůžky, dlouhé pravítko, mnoho špendlíků a patentů.

Naměřila jsem si jednotlivé kusy látky, které jsem pak postupně sešila dohromady. Části této knihy jsou složené z šesti obdélníkových pruhů, které slouží jako kapsy s oknem pro čtyři grafické listy. Kapsy utváří i jakýsi rámeček pro ilustrace. Jednotlivé pruhy se čtyřmi obrazy se dají složit jako leporelo a připnout na další složené pruhy a následně uschovat do rozkládací tašky. Taška má dlouhá poutka, díky kterým se dá prakticky tato kniha přepravovat na rameni jako klasická nákupní taška.

Jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, tato kniha se dá prohlížet jako kniha klasická, otáčením stran či se dá rozložit do informační tabule, která prezentuje celý grafický cyklus linorytových tisků.

Upozorňuji, že se jedná o dílo osobní a intimní, proto jsem tuto knihu oblékla do své vlastní minisukně. Zdůrazňuje to tím celou myšlenku této práce a je myšleno samozřejmě i na praktickou stránku autorské knihy. Šedá minisukně dobře ladí se zelenou barvou látky a díky jejím kapsám se stává tak nepostradatelnou součástí této práce. Kapsy jsou použity pro úschovu jednotlivých letáků s textem kramářské písně.

Zelená látka vytváří jakousi kůži, která skrývá „duši“ v podobě ilustrací, které na první pohled nejsou vidět. Proto jsem tuto zelenou „kůži“ částečně zakryla minisukní. Minisukně je v tomto případě symbol dráždivosti. Každý vidí jen kousek kůže, ale intimní části těla minisukně skrývá. Po sejmutí tohoto malého kusu oblečení se nám objeví něco mnohem intimnějšího, což některé diváky pohoršuje, ale i vzrušuje. Pokud tato autorská kniha jako celek (obal, grafiky, hudba i text) vyvolá negativní či pozitivní emoce, je to důkazem toho, že jde o dobře fungující umělecký koncept. Obal ze zelené látky se nám může jevit jako nedokonalý, ale lidská podoba a kůže má své nedokonalosti jako jsou pihy, jizvy apod. Pro asymetrické tvary tento objekt v podobě autorské knihy výborně podtrhuje význam písňového textu, který se k němu váže spolu s ilustracemi. Zdůrazňuje ruční výrobu celé mé práce.

Celý postup výroby, podoba a funkčnost autorské knihy je fotograficky zdokumentována a uvedena v obrazové příloze (viz obr. 53 až 61).

## **5 Poslední kosmetické úpravy**

### **5.1 Výroba stojanu pro autorskou knihu**

Proto, aby byla celá práce funkční a dobře prezentovatelná, bylo potřeba vyrobit stojan, na který se zavěsí má autorská kniha. Jak už jsem psala v minulých kapitolách. Autorská kniha je rozkládací a její části se dají upevnit na konstrukci stojanu, který jsem vyrobila.

Stojan je nepostradatelnou součástí pro prezentaci mé bakalářské práce. V obrazové příloze je názorná ukázka použití tohoto stojanu (viz obr. 61).

### **5.2 Audiovizuální podoba kramářské písně**

V závěru této bakalářské práce naleznete zvukovou stopu mé vlastní kramářské písně, která je na profesionální úrovni nahraná včetně hudebního doprovodu. O zpěv jsem se postarala osobně, kytaru zahrál kamarád a hudebník Oldřich Poděbradský (viz příloha CD).



## Závěr

Stejně jako dítě rostla a vyvíjela se tato bakalářská práce. Jako batole se zrodila z myšlenky a napsané písničky, která v některých případech připomínala porodní kontrakce a dlouhý bolestivý porod. Písnička se ještě mnohokrát opravovala a přepisovala, aby vznikl dokonalý základ pro další vývoj, který bych přirovnala k tříletému dítěti, který si vymezuje svůj prostor a názor na svět a svůj život.

Každý krůček růstu byl občas doprovázen vztekem a brekem, ale i radostí z dobře vedené práce, která ale pořád nebyla plně vyspělá. A tak se dospívalo dál do podoby ve formě linorytových ilustrací. Odrývání materiálu do linorytových desek se postupně utvářel obraz a po vytisknutí byla hotová „duše“ a charakter, který se stal pevně daným a uvědomělým.

Dlouho si tato dospívající práce vybírala podobu, do které se oblékne. Měnila se každým okamžikem a znovu a znovu se snažila vyhranit a najít svůj styl a směr, kterým se bude ubírat.

Nakonec z ní vyrostla velice osobitá autorská kniha, která se nebojí předvést, co je v ní skryto. Její forma je unikátní a zároveň je poučená z historických událostí. Inspirovala se vším, co v sobě zahrnuje, ale udala si i zároveň vlastní styl, který toto téma inovuje.

## **Prameny citací**

### Bibliografie

BAUER, Alois. *Grafika – kniha pro každého*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1990, 247 s. ISBN 80-85839-34-2

FIALA, Jiří. *Novina z francouzské krajiny*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1989, 240 s.

HAIS, František. *Vzpomínka pražského písničkáře. 1818 – 1897*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1985, 470 s.

KNEIDL, Pravoslav. *Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1983, 340 s.

KULICHOVÁ, Martina. *Grafický cyklus na motivy písňových textů autorského skladatele Nicka Cavea z alba Murder Ballads*. Diplomová práce, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2006, 92 s.

SCHEYBAL, Josef V. *Senzace pěti století v kramářské písni*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991, 392 s. ISBN 80-7031-624-1

SMETANA, Robert; VÁCLAVEK, Bedřich. *České písně kramářské*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1949, 221 s.

## Elektronické zdroje

KŘÍŽOVÁ, Lenka. Autorská kniha (obrazová esej), Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2012, 68 s. [online]. [cit. 2015-06-25]. <[http://theses.cz/id/70jspj/Bakalsk\\_prce.pdf](http://theses.cz/id/70jspj/Bakalsk_prce.pdf)>

RENOTIERE, Gina. Autorská kniha Střet tradice a experimentu, Disertační práce, Vysoké učení technické v Brně, Fakulta výtvarných umění, Brno 2009, 120 s. [online]. [cit. 2015-06-25].

<[https://www.vutbr.cz/www\\_base/zav\\_prace\\_soubor\\_verejne.php?file\\_id=49252](https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=49252)>

ŠEJN, M. Autorské knihy [online]. [cit. 2015-06-25].

< <http://concept.avu.cz/studijni-texty-study-scripts/collatanea-prosperova-knihovna/kniha/autorske-knihy/lang/en-us/>>

ŠLAPETO, Patrola [online]. [cit. 2015-06-25]. <<http://www.patrola-slapeto.cz/>>

## Přílohy

Obr. 1 .....	46
Obr. 2 .....	46
Obr. 3 .....	47
Obr. 4 .....	48
Obr. 5 .....	48
Obr. 6 .....	49
Obr. 7 .....	49
Obr. 8 .....	50
Obr. 9 - Dvojice písničkářů z konce minulého století před litografovaným parodickým obrazem k písni o loupežných vrazích Schenkovi a Schlossarkovi. Fotografie byla pořízena v ateliéru novopackého fotografa. Podkrkonošské muzeum v Nové Pace. ....	51
Obr. 10 .....	52
Obr. 11 .....	52
Obr. 12 .....	53
Obr. 13 .....	54
Obr. 14 .....	55
Obr. 15 .....	56
Obr. 16 .....	57
Obr. 17 .....	58
Obr. 18 .....	59
Obr. 19 .....	60
Obr. 20 .....	61
Obr. 21 .....	62
Obr. 22 .....	63
Obr. 23 .....	64
Obr. 24 .....	65
Obr. 25 .....	66
Obr. 26 .....	67
Obr. 27 .....	68
Obr. 28 .....	69
	44

Obr. 29 - Čekaj tě dveře bílý.....	70
Obr. 30 - Cedulka s jmény .....	70
Obr. 31 - Černý nájemník .....	71
Obr. 32 - Black paří Dotu .....	71
Obr. 33 - Jiří v troubě zas něco vaří.....	72
Obr. 34 - Tak se žilo v Malšovicích .....	72
Obr. 35 - Na zvonek zazvoň a otevře ti kocour nebo kočka .....	73
Obr. 36 - Ze dveří je vidět do všech pokojů .....	73
Obr. 37 - Za dveřmi je hromada bot .....	74
Obr. 38 - Black .....	74
Obr. 39 - Z kuchyně se valí dým.....	75
Obr. 40 - Dota je hra kde jsi mystickým hrdinou.....	75
Obr. 41 - Žádné soukromé chvílky .....	76
Obr. 42 - Markétka na balkóně kouří.....	76
Obr. 43 - To co oči mhouří .....	77
Obr. 44 - Ráno se vzbudíš s kocourem u nohou.....	77
Obr. 45 - Vojta Černý .....	78
Obr. 46 - V kuchyni bývá velká kupa nádobí .....	78
Obr. 47 - Kocour pije ze záchoda.....	79
Obr. 48 - Když dostane chuť vyžírá odpadky.....	79
Obr. 49 - Každý z nás je pilný student.....	80
Obr. 50 - Na naše dveře buší soused .....	80
Obr. 51 - Pan domácí opravuje elektriku.....	81
Obr. 52 - Vilém Nájemník .....	81
Obr. 53 .....	82
Obr. 54 .....	82
Obr. 55 .....	82
Obr. 56 .....	82
Obr. 57 .....	83
Obr. 58 .....	83
Obr. 59 .....	83
Obr. 60 .....	83
Obr. 61 .....	84

## Příloha A - Obrazy z citovaných zdrojů

## Příloha B - Kramářští písničkáři a obrazové tabule

Obr. 1



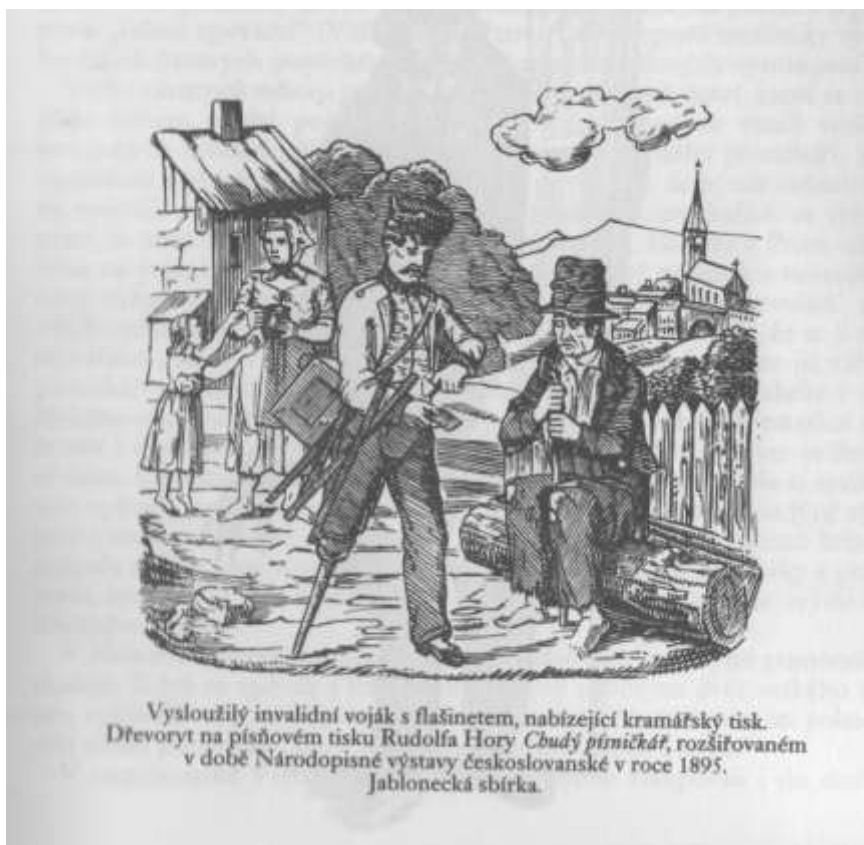
Obr. 2

Londýnská písničkářka na počátku 18. století.  
Z rytiny Williama Hogartha:  
The enraged musician.



Obr. 3

Obr. 4



Obr. 5



Obr. 6

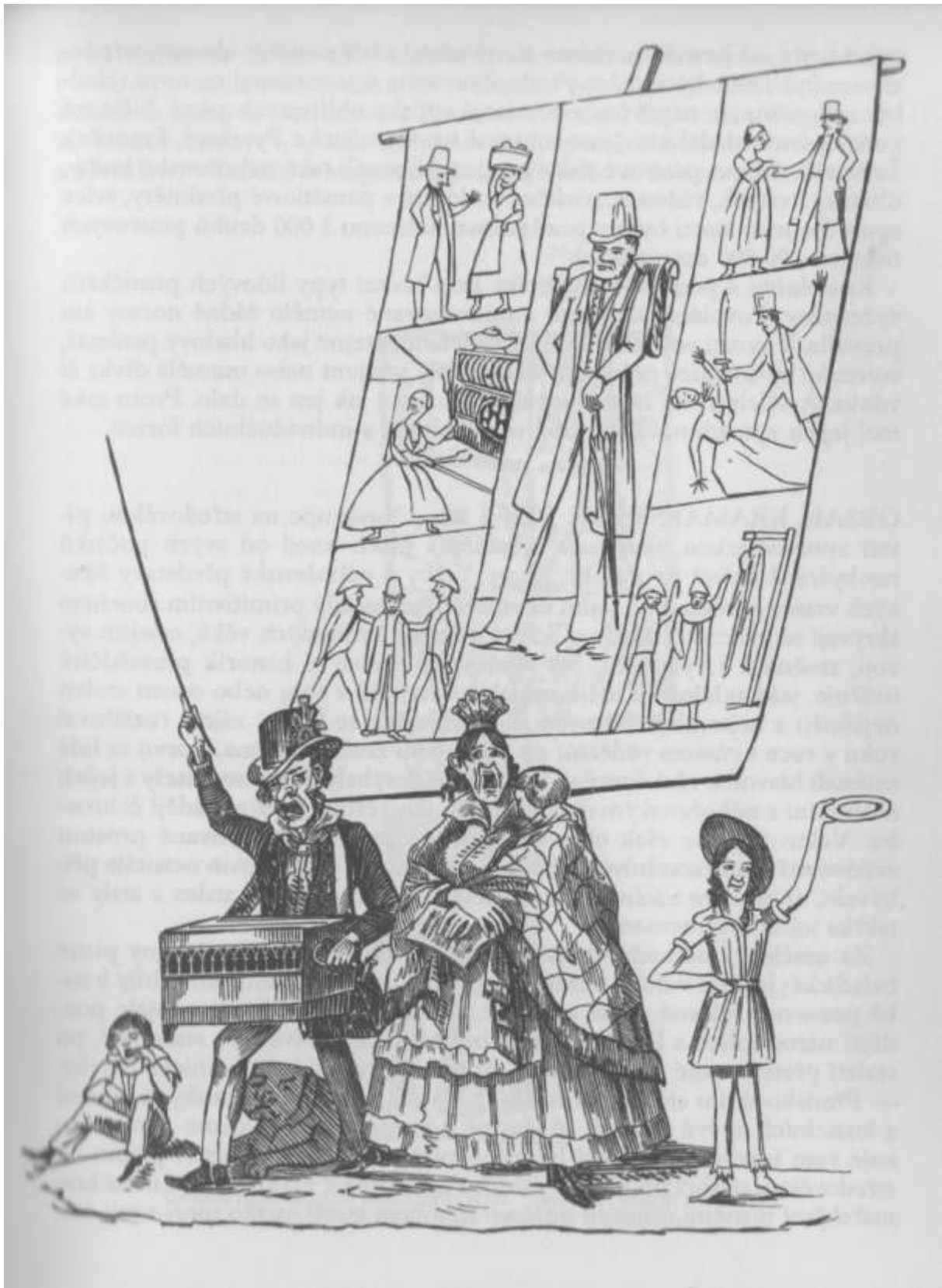


Německý písničkář ze sedmdesátých let 18. století.  
Médirtina J. W. Meila.

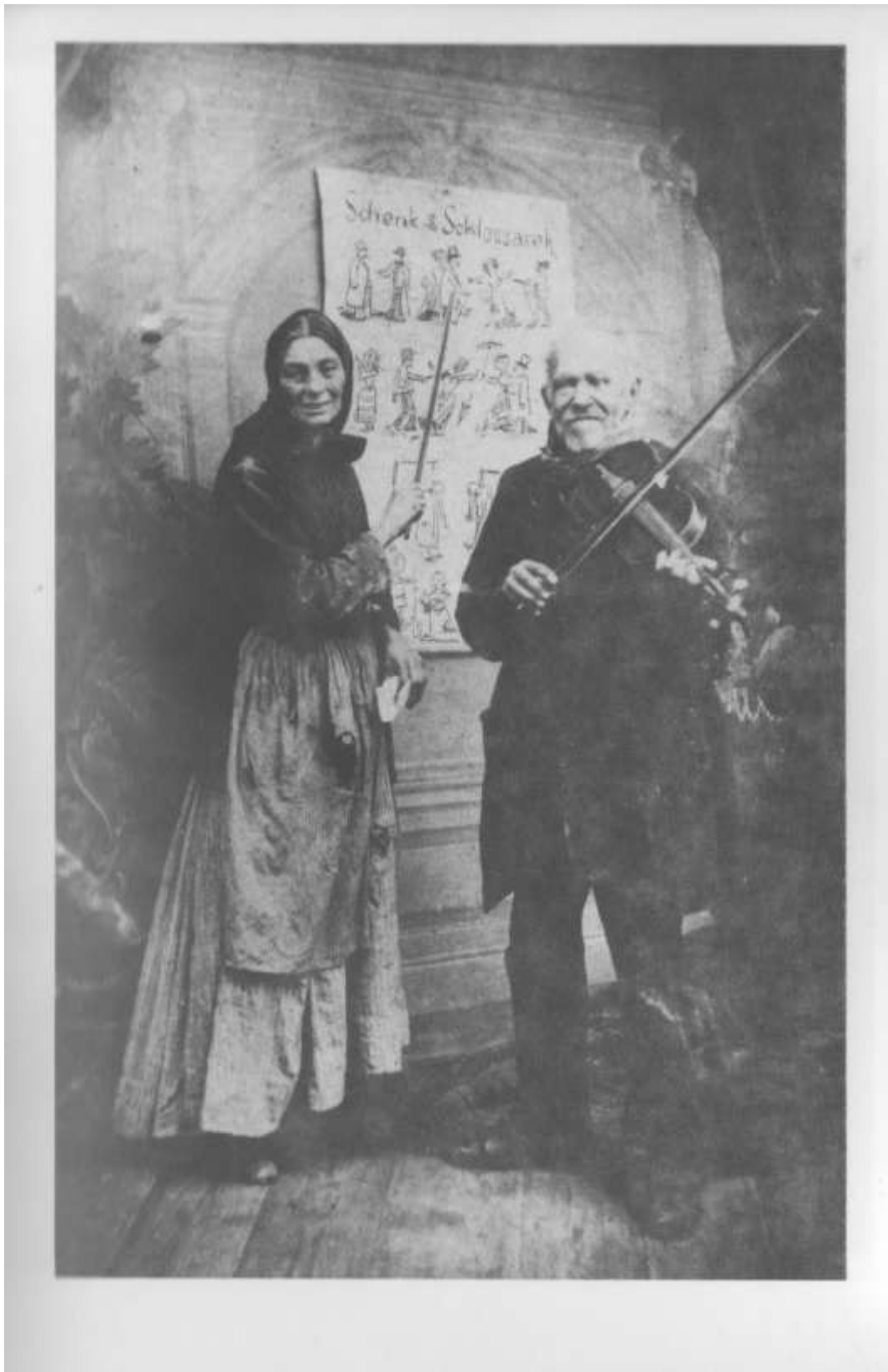


Pisničkářská dvojice s flašinetem a obrazem.  
Žena nabízí tiskně písni skupině posluchačů.  
Litografie německé proveniencce z první poloviny 19. století.  
Památník národního písemnictví.

Obr. 7



Obr. 8



**Obr. 9 - Dvojice písničkářů z konce minulého století před litografovaným parodickým obrazem k písni o loupežných vrazích Schenkovi a Schlossarkovi. Fotografie byla pořízena v ateliéru novopackého fotografa. Podkrkonošské muzeum v Nové Pace.**

## Příloha C - Ukázka tematiky kramářských písní a letáků

Obr. 10

XIV.

NOVÁ PÍSEŇ  
všem  
kuřákům a šňupákům  
obětovaná.

Má známou notu.

1. Přistupte ke mně blíž, tabáčníci,  
něco vám zazpívám pro regraci;  
byl jsem v Praze, v Hradci, v Jičíně, v Přelouči,  
naposled jsem šel do Moravy,  
v Brně mně o svatbě povídali.
2. Co bylo za svatbu, hned vám povím,  
ta se vykonala v kraji novém,  
na zelené louce u města Přelouče;  
byli tam šňupáci, kuřáci,  
viděli tu svatební regraci.
3. Pyksla se vdávala, nos si jí bral,  
Palec s pravým prstem drželi bál,  
fajfka se hněvala, pyksle povídala:  
počkej, ty obludo usmrkaná,  
zasloužíš bys byla rozšlapaná.
4. Pyksla povídá fajfce zase:  
ty mrcho zas smrdíš jako prase;  
kdo by si tebe vzal, musel by držet bál  
někde s holubami u holubníku,  
protože ty smrdíš truc hajzlíku.
5. Fajfka praví pyksle: jdi nazpátek,  
tvoji nečistotu drží šátek,  
všecken zasmrkáný, celý zafrkaný,  
šňupák má pod nosem vždycky kapku,  
około frňáku hojnost stroupků.



Obr. 11

6. Pyksla odpovídá, to je čest má,  
duchovní v kostele také mne má,  
pěkně mně pohladí, žádnému nesmrdí,  
kdy komu šňupeček podáváje,  
každý se uctivě poděkuje.
7. Pyksla praví fajfce: darebnice,  
po tobě musejí mejt sednice;  
kde si kuřák sedne, prská jako jehně,  
že by mohly pod ním kachny plavat,  
koutky má vyhnílé, má co škrabat.
8. Fajfka se velice rozhněvala,  
po pyksle skočila a prskala,  
chtěla ji ubíti, nemohlo to býti,  
nebo se mnozí ujímali,  
bránili, těšili, objímali.
9. Pyksla praví fajfce: dám ti pěstí,  
ty jsi jen na světě pro neštěstí,  
kolik tisíc domů, dokonalých dvorů  
skrz tebe obludo vyhořelo,  
lidu i dobytku zahynulo.
10. Ještě ti naposled musím říci,  
s tebou není v světě žádný jistý,  
ani na ulici s tebou darebnicí;  
mnozí se v arestě ocítili,  
skrz fajfku pokuty okusili.
11. Neměly mládence, jenom družbu,  
ten musel zastávat celou službu.  
Seděl na židlici, troubil na zadnici  
od milého rána do večera,  
to byla jejich muzika celá.
12. Družba nebyl šňupák ani kuřič,  
rozsápal se na ně jako buřič,  
řka, co se vztekáte, že pokoj nedáte,  
však jste oba pro zlé navyklosti,  
vyprázdníte kapsy oba dosti.

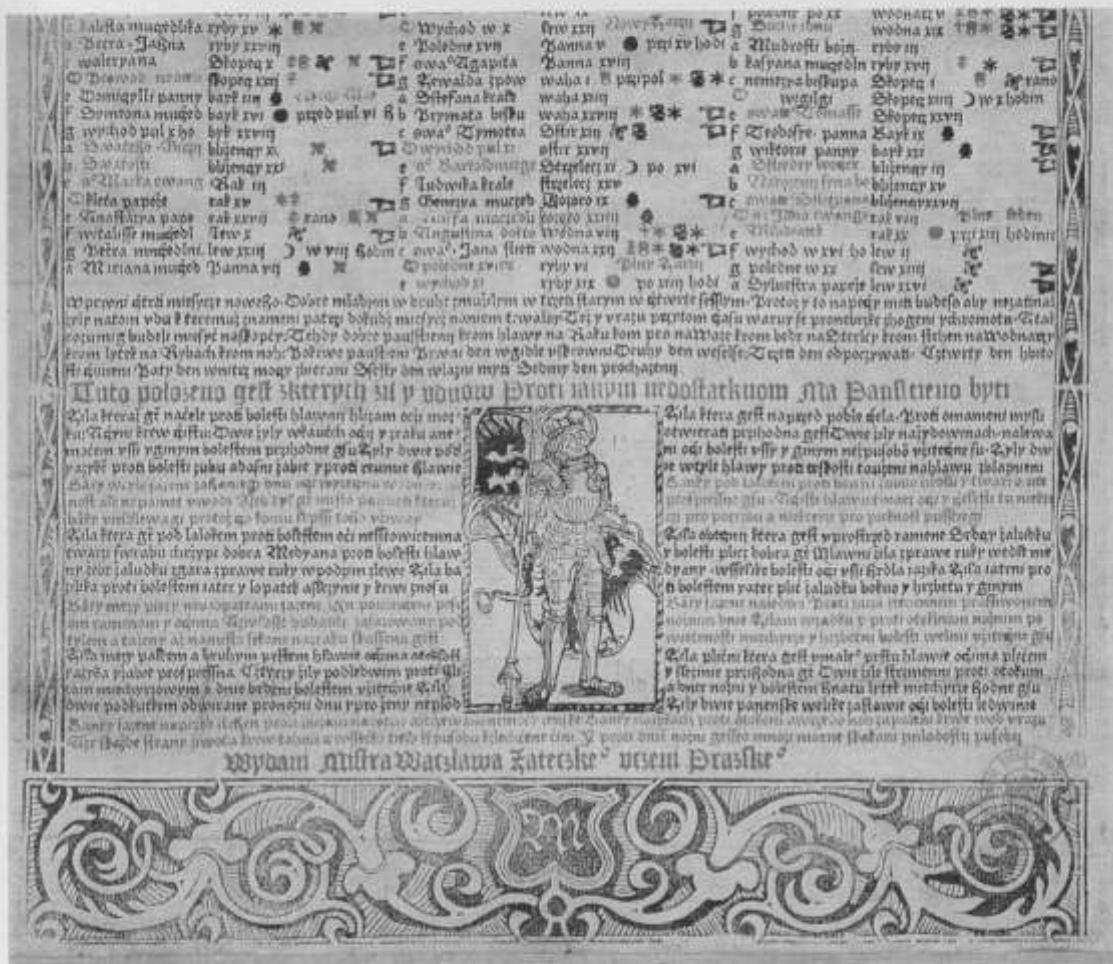
Obr. 12

13. Já tabák nekouřím a nešňupám,  
paní mne líbají jak marcipán.  
Od kuřáka hlavu odtahuje k zadu,  
šňupákovi nechce dát hubičku,  
že mívá pod nosem rád kapičku.
14. Tak jsou jen tabáky samá zvyklost,  
jak mužským tak ženským dobrý pro zlost.  
Kdo ho neužívá, svatý pokoj mívá,  
šikuje se všudy mezi lidi,  
je zdravý a čistý bez vší chyby.
15. Tabákové svatbě konec dělám  
a nejvíc šňupáky napomínám:  
jen mírně šňupejte, nos si utírejte,  
nemějte kalhoty usmolený,  
by se s vámi ženy nevadily.

Konec



Obr. 13



U spodního okraje uprostřed zarámovaný dřevorez (82 x 55 mm),  
 představující sv. Václava.

Knihopis 17 591 – Praha: KNM (25 A 3)

Kalendář M. Václava Zateckého (zemřel 1520) na rok 1517 se zachoval celý přes svůj obrovitý formát. Byl tiskem nadvakrát, části pak slepeny. Reprodukujeme jen dolní část pod kalendářem. Jako ostatní kalendáře uvádí vedle astronomických značek i značky pro použití krve. V dolní polovině je pak další zprášení: *Tato položena jest, z kterýchž žil i ubové proti jakým nedostatkům má použito býti...*

Obr. 14



*Bibliotheca Universitatis*  
**Wýstraha aneb Praktyka**  
za ze Vlach/ z tak řečené Krajiny Calabria/  
Léta minulého r. LXXXV. Od Wýsoce Vce-  
ných Lidů vydána a věčnena: A nyní z Německého wycištění/  
do České řeči přeložena/ Co by se budoucího Léta r. LXXXVI a  
VIII<sup>o</sup> zlého státi/ a vykonati mělo. Císař pán Bůh pro své  
velké milosrdenství/ rač Křesťany vchowati/ a  
hříchů svých na Turky/ y jiné Modláře/  
wyliti a obráćiti.



*Botolph Engel Fan z Wunfing. 4r. 1715.*

Dřevorez na titulním listu (104×112 mm);  
na rubu titulního listu část dřevorezu (91×63 mm) představuje  
putujícího anděla s dopisem.

Knihopis 16 804 – Praha: PNP, Strahovská knihovna (AO XVI 14)

Výstraha je předpověď pohrom, které v příštích dvou letech mají svět postihnout: 16. září 1587 podle předpovědi astronomů *Slunce bude překrytý drakem raného lam*, přesně na den jsou dále předpověděny dvě povodně, hrozná pověť, mor, roztržka v Turecku, zemětřesení. Nedivme se proto, že více jak polovina spisku je věnována Napomenutí čtenáři pobožnému.





Na titulní straně dřevorez (124 x 103 mm), zobrazující rytířstvo na koních v utkání s Tatary; na obloze poseté hvězdami tři komety, Saturn a Mars. Na rubu titulního listu dřevorez o třech částech, datovaný 1521: bouře ohrožuje město, město osázené kometou a vojníní mrskačící papeže.

Knihopis 15 882 – Krakov: Biblioteka Jagiellonska

Prokopiadēs Mikolaj Szadek (1488–1564),  
krakovský matematik a hvězdář,  
profesor tamní univerzity i její rektor (1548),  
vydával pronostiky na základě svých pozorování.

Psal latinsky, polsky, německy i česky.

Zajímavý je odstavec z jeho úvodu:

*Pane Pavle, Byl bych psal mnohem více, také obzvláštně,  
kamu ťm tu kometa broží.*

*Vlak zprávil jsem mi správcí světského i duchovního řádu.*

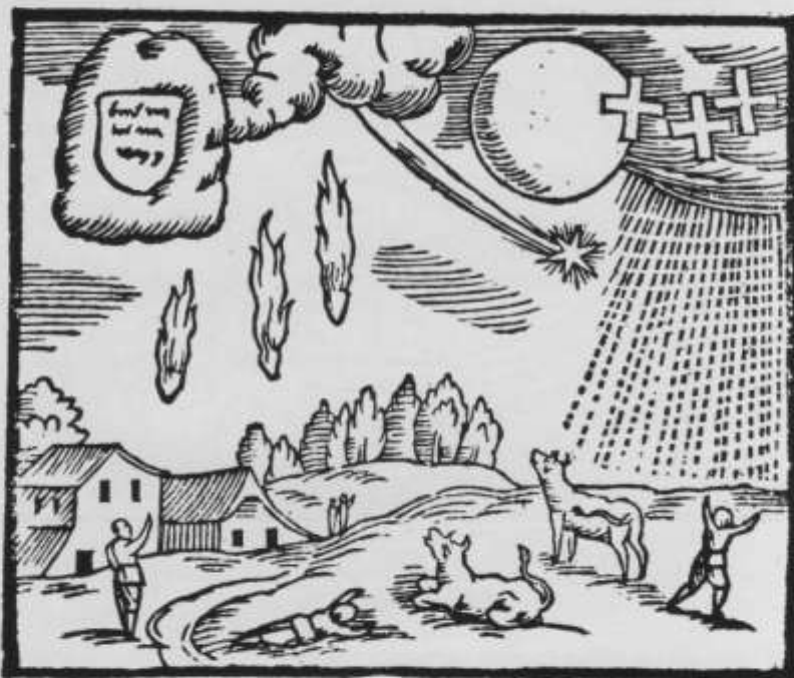
*Obávaji se, abych tuď nešel v tvojkélost*

*(jakož mi se v podeřlá leta přibodilo) i sebe i království našeho...*



Obr. 16

**Novina pravdivá / o velikém a hrozném zázraku, kterýž se stal w Dědině Vodrancy / nedaleko Nového Města / na hranech Drozského pána, pana Wylma Dubského / z Třebomyšlic / na Novém Městě / Dalicých a Kiečkowicých / Léta 1619. w Auterý před Swatým Wscem / to gešt 11. Dne Čerwna. Který to zázrak se se w skutku pravdivě sta? s bedlivostí wyhledáno a wyptáno gešt: Od Słowátského Muže pana Šebestiána Antonína / Želechowského z Želechowa / Auterda nja tétoj panstwt, a Měšťánina Nového Města / a Słowá wo od Słow. a wpsis w wedený a k wyčisnuzi daný.**



Dřevorez v rámečku (100 x 118 mm)

Knihopis 17 592 – Praha: KNM (16 D 3, přív. 4)

V době českého protihabsburského povstání, kdy už přes rok se rozhodovalo o osudu země, popisuje pan Šebestián Antonín Želechovský, úředník na panstvích pana Vilma Dubského z Třebomyšlic a měšťán Nového Města na Moravě, seskupení mraků na obloze s velkou fantazií:

☞ Předob ukázalo se neveliké mráčko jako stůl nebo mlýnské kolo a v tom od některých ostřejšího zraku vidno divné přeměnění a jako vespolek se potýkání. Jiným událo se vidění nejprve jako háká vrata a v nich veliký erb s literama poanými: káboby amíl listi... to zmizelo, a zase se událo krvavé kolo a z tobo kola vyšli tři krvaví křížky, sebou se, jakoby lernoval, potýkali, až i zmizeli. Jiní pak, kteří na horách byli, na ten obláček patřili, viděli náhod dejme vycházeti a jako střílení rojůha velikého proti rojiku jinému, jiní slyšeli také i letno bubnování. ...

### Noviny Dwoje

**První / o žalostivém a neslychaném skutku / kterak  
Léta tohoto M. D. XCII°. w Druhau Neděli po S. Trogicy /  
w Slezsku we Wsy Pirmo řečené gedem hagný aneb Polesný předivně w  
Nocy opálen / a těžce od tří Katanů trápen byl / od čehož brzy nazejtří  
umřieti musil.**

**Druhá / veliký zázrak kterýž Pán Bůh w Czechách we Wsy Chr-  
tinity / nedaleko Městečka Habru / při gednom chudém člověku vkájal / nebo-  
l dyž Manselka geho Chleba napekla / Třetího dne když jej krácela /  
krev se z něho vyrasyla : a to w Pondělí po Swatém Jakubu /  
Tě Léta tohoto M. D. XCII°.**



Dřevořez (97×135 mm).

Knihopis 6484 – Praha: SK, Lobkovičká knihovna (II Fe 38 přiv.)

V závěru první noviny se vypráví, že hajný byl zavázán k nějaké povinnosti, a proto do velikých  
hříchů upadl a umřel jako hříšník. Méně uvěřitelná je druhá novina, označená za zázrak,  
k němuž mělo dojít ve vsi Chrtinici nedaleko městečka Habru (okres Havlíčkův Brod).

Žena jistého chudého člověka napekla chleba. Když jej po třech dnech krácela,  
krev z něho vyrasila. Oba příběhy jsou pro větší věrohodnost doloženy přesným datem.

**Novina velmi hrozná a strašlivá**  
**wa/ptera se stala w Království Neapoli-**  
**tanstvem w Kraji Puglia/ a Městě Molfeta ře-**  
**čeném/ o Masopustě Léta minulého 1714. o gedným**  
**Droženým Pánem/ dvě drýce Masťaru/ a na spě-**  
**sob dábla přestrojený/ po Místě spolek s svými Tos-**  
**warvšisy běhal/ Wlebne Swětosu Ctácní/ která**  
**Prze Duchown ho a Wynilichy pod Učebny nesená**  
**byla/ počestnost gafo geho Kamarádj dárí nechťel/**  
**z dopustění Božho kterým se dáblem dělal/ nim zů-**  
**stal/ a tak ty wst. dny sředné Sřaty geho na něm**  
**přilnuli a přirostli/ k wjstraze a příkladu wšem ne-**  
**wěrným Křesťanům. Což se z této Písněky lépe**  
**wrozuměti mocti bude.**



### **Spowolenjm Wrchuosti**

**Wytisřená w Praze / a newj w Hradcy Králowe v**  
**Wáclawa Jana Tybely Léta 1715.**

Dřevotěz vskutku lidový (58x70 mm).

Knihopis 6274 – Praha: KNM (27 C.47 neopl.)

Novina velmi hrozná a strašlivá z roku 1715 vypráví ve formě písňe příběh urozeného pána, o masopustě přestrojeného za čerta, který se svými tovaryši nevzdal čest svátosti oltářní nesené duchovním, a proto za trest dáblem zůstal. *Všechny šeredné řaty jeho na něm přilnuly a přirostly, k wjstraze a příkladu všem nevěrným křesťanům.*

Hrozné a strasslivé pravdivé, a žalostivé, a téměř od počátku  
Švedů mřící v Lifflandě.

O velikém Gladu / kterýmž Roku gminulého 1602.  
Lifflandu, za Polskem mezy Litewskou a Ruskou zemí ležcým / a t  
neywjeczi w Kráži Sengalu / G. M. Knížeti Frydrychowi pší  
nálezecým, se zmohl / c.

Kterak gsau Rodičové své Dítky, a Děti zase své Rodiče / Bratři si  
Sestry, a Sestry své Bratry, gedem Dětet bruhého / ano p ty Blodige a Mordice z S  
benie a z Kol gedli, a za Peerawu swau mli: E pořádným toho wšeho požar...ca  
nánjm / kde a na kterém místě, kterého kdy času, a pod kterau kde Wchnosti se  
co toho zběhlo.

Wednomu každému w těchto posledních a nebezpečných časích pro wzbú  
zenj se k čině Poláni S' a obrácenj ku P. Bohu, wěditi welmi počtebně, seřsáno,  
a neppri wábec w Městě Kdanskú wydáno od

Kněze Frydrycha Engelka Gerdawienského, někdyšsyho Farář  
ře Cykelského w Kráži Duncburském w Lifflandu Léta 1603.



! A nyní wnowé w Starém Městě Pražském, w samé Impresii Šumanské i d...  
G. M. Knížeti Frydrychowi pší nálezecým, se zmohl / c.

Dřevotisk (74 × 144 mm).

Knihopis 2254 – Praha: KNM (32 D 20, přív. 23)

Obr. 20

Pravdivý hrozný příběh o přeskutném země třesení léta 1755,  
dne 1. listopadu, a to skoro celého tak velikého slavného města Lisabonu  
v Portugalu. V Litomyšli, u Jana Kamenického 1750 [správně 1755].  
8°, 2 ll.

160

Pravdivý hrozný příběh o p.  
vkrut: en Země třesení / Léta 1755. Dne  
1. Listopadu / a to skoro celého tak velikého  
Slavného města  
**Lisabonu v Portugalu,**  
p Královské Nezdenců.  
Ktém v Pisek vvedeny / vo Dřevních  
Měst a Krágin štod trpělich k Polepffe-  
ni a k Bstrnutí vydání.



Předně v Praze a nyní v Litomyšli, 1750.

Dřevotisk (81 x 92 mm).

Knihopis 14 633 – Praha: KNM (27 C 27)

Píseň podrobně líčí všechny pohromy Lisabonu a okolí, které bylo zasámeno zemětřesením  
v roce 1755. Neštěstím byli postiženi mocní i prostí: *I to velmi přelastní královské stavení s poklady, též  
i spisy, přišlo jest k zborotě, neb svůj život sám král dost těžce zachoval, v živém poli pod nebem  
svou ochranu hledal. Papežský legát s okna skočil do zahrady, život svého zachoval, mnohým  
k podivení, legát ze Španěl z domu ujití chtěl, ve dveřích zachypaný bídně skončil ml.  
Ze dvou set františkánů čtyřicet zůstalo, ty ještě poraněny, zdravých velmi málo...*

Obr. 21



Ukrutná a neslýchaná vražda nad cis. král. maršálú-lajtnantem  
hrabětem Františkem Lambergem, spáchaná na mostě v Pešti. V Praze, k dostání  
v České expedici 1849,  
230 x 370 mm, 1 l.

781



Obr. 22

Vražda  
v Jindřišské ulici.  
Napsal R. Hora, Praha, Jul. Janů (1908),  
8°, 2 ll.

C. K. STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ  
V PRAZE  
5. 1. 1908 10. 5  
39/1  
**Vražda**  
v Jindřišské ulici v Praze.



Napsal R. Hora.

Reprodukce kresby (92 x 68 mm).

Praha: KNM (Kramářské písně K 182/1)

Vázným tónem vypráví Rudolf Hora o zavraždění vrchního strážce vězňů Koutského na Štědrý den roku 1907. *Lupičská ruta v podobě elegantní, která celý svět už má projela, přišla navštívit malou matičku Prahu... Jich vůdce byl nějaký Elznerovič... Dále věruje: Jak známo z novin, zatčení jsou všichni, a druhý se Lovosé se bloudají, však Vasítkový zapřel drze pravdu...* Oběť odpočívá na Olšanech, zbývá starost o vdovu a děti. Nejde o kuplet, ale o vážnou píseň, která se má zpívat jako *Ztracení štěstí*. Podle razítka na titulním listu byl tento drobný tisk předložen k cenzuře již 5. ledna 1908.

Obr. 23



Portugalská Bitwa/a  
**Pravdivé Noviny z Madrylli a Li-**  
**zabony / o škodlivém pádu a zahynutí Krále Portu-**  
**galského / kteráž se stalo páteho dne Měsíce Srpna / to-**  
**hoto běžijeho Léta M. D. LXXVIII. Kdežto gsau-**  
**stij Králové / a více než dwadeceti Tisíc vdatných Jonákůw /**  
**Kromé Trostlatůw / Šancgreberůw / Formanůw /**  
**\* y gůných Osob / zahynulo. \***



Dřevořez (118 x 92 mm).

Knihopis 1157 – Praha: KNM (30 C 24)

Mladý portugalský král Šebestián (vládl 1537–1578) snil o křesťové výpravě do Afriky k obrácení Maurů na křesťanství. Roku 1578 se tam vypravil s 18 000 muži, neopatrně se odváhl daleko do vnitrozemí a zde byl u Al-kász-ul-Kébfu 4. srpna 1578 poražen a zabit. Soudobá zpráva mluví o království Fesso a králi Malugno jako veliteli moufentů. Podle této zprávy měli Afričané velkou přecilu – i těžké ztráty. Kromě letáku, vydaného u Buriana Valdy, vyšel podobný tisk s dřevořezovými medailóny s hlavami tureckých náčelníků současně u Jiřka Dačického (Knihopis 1158).

Není žádná revoluce,  
hájí se jen konstituce.  
[Propuštění faktora Grolla.]

[169]



Není žádná rewoluce  
Hájí se jen konstituce.

Litografie, tiskl Martin Vitek, Praha 1848, 230 x 252 mm.

Praha: PNP, Grufická šitka (SR 2420)

Uprostřed revoluční vlny, ale ještě před svatodušními bouřemi, vyšel z Vetterlovské tiskárny leták Štěpána Donovského (ve skutečnosti čtyřicetiletého čalounického pomocníka Václava Žizaly), ostře útočící na ústavu a reakční vládu a revolučně poukazující na sílu a matnou svépomoc širokých vrstev lidu. Jako odpovědný zinitel byl zatčen a uvězněn faktor Groll. Hromadná demonstrace pražského lidu si vymutila 10. května 1848 na pražské radnici a u apelačního soudu jeho propuštění, které zachytil leták z dílny Martina Vítka.

Obr. 25



Litografie, navrhl a litografoval Joh. Watter, tiskl A. Machek,  
vydali P. Bohmanna díticové a Ant. Machek v Praze,  
290X337 mm.

Praha: PNP, Gráfičká sbírka (SG 17 538)

*Z výkladu V. Haníky (podle Hájka): Krok dožadán od rádců svých, vyslal posly  
a důvěrníky své na čtyři strany zřeba bydlet, každého jako nosný pán zemi zedl, aby obdělali zemi,  
z právu dali o horách a dolech, poli i luhách, lesích a rybnících, i o položení a vlastnostech řek tčbo.  
Dále měli z právu dati o škách, udělovy se přejítely a kam běh svoj berou. V čem poslou  
přinesli postulatědnou z právu, a mnohý knížky oddivoval se volní. Tu rozkázal,  
by se to sločko poznamenalo na koricích šterozrejch a při budování pamět a dally z právu ichovalo.  
Název i obraz nazáší na pondějši sbírku zemských zákonů zvanou desky zemské.*

Obr. 26

Pravdivé Vypsání

## O nezdárném porodu dvou

Děvčátek / vrchy hlav srostlých / kteréz se w Krázi  
Hradeckém / půl míle od Města Jaromíře / a půl míle od Kralova  
Dvora na Gruntech Prozeného Pana / P. Václava Albrechta Eusebia ;  
Valdštejna / ve Vsi Slotové / w třetíj Neděli Adventníj / o půl noci na  
Pondělí / Léta peminulého 1607. spolu zgedné Matky naros  
dili / a podnes obě gsau živé.

Kázání / w Městě Hradcy Králové nad Labem / w Neděli prvníj  
po Třech Králich / w hlavním Kostele věčném / a vydané :

Od

Kněze Jiříka Tesáka Mošovského / předních  
těhož Města Správce Církevního.



Pánle Christova v Kázni nepohr Deg Me.

Wytisčené w Starém Městě Pražském /  
v Daniele Sedláčského.

Dřevotisk (70 x 85 mm)

Knihopis 16 115 - Praha: SK (65 E 2101)

Jiřík Tesák Mošovský (též Pannonius; okolo 1545–1617), byl nejprve učitelem v Kežmaroku, Košicích a Jihlavě, později luterským farářem a děkanem v Čechách (v Českém Brodě, Hradci Králové, Kouřimí, konečně v Praze). Vydal řadu svých kázání. Zpráva o narození dvou děvčátek, srostlých hlavami, na panství pana Václava Eusebia Albrechta z Valdštejna ve vsi Slotové u Jaroměře je vydané kázání, proslovené 13. ledna 1608 v hlavním kostele v Hradci Králové. Pravdivé vypsání je věnováno purkmistřům a radám měst Jaroměře, Dvora Králové a Poličky.

Patř každý, jak toto velké umění ze staré baby v mladici mění.  
V Starém Městě pražském, Burian Valda, 1594.  
380 x 280 mm, 1 l.

**Patř každý pak toto velké Umění/  
Ze se staré Baby v mladice mění.**

**Kdojs mladý a šepstář se o starau Babau/  
Nepohrdež tohoto Uštra radau.**



...s mladostí gím k tomu chut mlí/  
Dých moudré Kragany prouží/  
A šepstí yst na švrtě gíst/  
Švad se mi to příměti Ustí/  
A dím se přes Město Wody/  
Chyť moudré moudré Nádoby z  
Krog: spránu: morany z Krasní/  
Čubot gím vbládal došit.  
Mey Krasjany: Podany/  
Gedím mltý s Kopy s Pány.  
Dorom pak čas gdnobu/  
Přigda do Města přitnebo t  
Kde byla Kasperová moudrá/  
Myslím šedé mdy yst moudra  
Děch se mohí dít wypravit/  
Slyšim tu Kapek mlčiviti/  
Gedim chel do Akabí/  
Pocem pak ai do Jadye.  
Tu gím hnd s mím o to gdnal/  
By mne také s siba sam wjal.  
Připomě to učim/  
Do dvan dach mám se švrgit.  
A radí sedáme do Koby/  
Mlčí nám neschitá plodit/  
A žhaný Wjst přestí nám/  
Tás a Koby: obzary gímam.  
Tím ai z mlté Štaly/  
Tu si nám špřstí nmadala.  
Zevostota baed o tu Štaly/  
Ja mltým na Kody mald.  
Winy mny s nř ečt žmřaly/  
A přede wšy dale hnaly t

Děže z Oštrava gdnoma/  
Tak gím byl gíst rad tomu t  
Kedych se znoum narebil/  
Wystočin Koby odhodil.  
Neměda tu Česty šadot/  
U tudy Pan na ním mladna.  
Tia wyšetě díme wšauppm/  
Ana wšedy strany patřim.  
A wšedim pří gdné strati/  
Wšedy deym: Ošch mltamnt.  
Wřtmo se hnd k ním dím/  
Tu mltas pec vbládam.  
A t nř Lidé pošpřchagú/  
Ušteru y Dery magú.  
Je Wjst z Města z švřstch strati/  
Myslím wšad tak s sibe sám/  
Šly gon Šlawností našlala/  
A ocyata si Čbřic dala.  
Kdy pak t nř mldo šlyš přigda/  
Spactím došl starého Lidu:  
Nymyč poblauy žvřstého/  
Švřstch Dab wřtu švřstého.  
Moudré nemobly chodit/  
Mlyšty si dít modit.  
Gnd na Kolydu wřst/  
Někece na šadch wřst.  
A Pocy s nřmi pošpřchagú/  
Wřstchobch Městau ddbáwagte.  
Keryj ge tu přepalomal/  
Došl Městowřstnyj ofajomal.  
Ktera wchom so tu Pec přisřla/  
Wdwan bndch zas mldá wřstla.

Moj mladý cheč mladau ženu/  
Gnd šlawa dal so tu přemim.  
A Švřstí teš gni dít mladau/  
Wobal tomu Městau šlawa.  
A tomu tš Kopy od dyla/  
Dejo ona mladau byla.  
A yati nába wřstla z Pocy/  
Gnd gú zas wřstly oběle.  
Wjme gú z Lancy za cuka/  
Mlyš na nř přisřla do rotn/  
Dobras chwřst se tu dčwám/  
Gdnobu Kmet vbládam.  
Ten se tak přitě přisřkogú/  
Šlawa swas šdč oběle.  
Jalcmil y sine Švřstny/  
A Janšy mlt přisřkijem.  
Oštruj wěstě švřstau/  
Uobamice mechowané.  
Jakoby se mlč jenic/  
Měch radig: Kaktia wřst:  
Nřstí tak přitě Oštrú/  
Ten pošpřchaj z Pocy wchut.  
Wjst w Kolyctu šlawa Daba/  
Čhřic o tım Městem bdat radu.  
Aby z nř tš byla mladá/  
Ač ona tema nerada.  
Někece si dít přepaliti/  
Počala si tu švřstic.  
Nřstřagig na Švřstbo/  
Je čhřic tak rada mladého/  
Kato y on přitau žnu/  
Mlyš ho dít tš w přemim.

Městě gú m odporeb dal/  
Je Mlyšowu nepřepalomal  
Jak šim: mlté šlart žony/  
Tu ona štěla wřstí t  
Aby gú tam šlchty špustil/  
Wřstě w řstny den wřpustil/  
Těbo Gse Let šlartí byla/  
Gwojnt sam w řst Pocy wřla.  
Ja wchěle tu dít čkact/  
Koli Města přewolati.  
Gnd o z Pocy přem se do/  
Mlyš tš do mlté tobo/  
A femmas se wypravit/  
Wude došl dyla mltí t  
Čatě y zde w řst žnu/  
Aby mny radi wchm/  
Mladé žny z švřstch mlté/  
A došl moudro diti čbřit.  
On mi na to odporeb dít/  
Šly dčwam o tati wědít.  
Ale mne nebylo/  
Mám (př) yd nřm zde dčlo:  
Tak do času nřkřebo/  
A wřstě čy postřitě tobo.  
Ča nřdčm k wam se wyprawim.  
A tam gú nřto přepalim.  
Pocem si ho přem na cřst/  
Ktera gú z blawnymu Městau.  
Děch mlt špřstly nřgřit/  
A dčwam se zas planout.  
Tak gím se wěstě wřstí/  
Odpout mi: abgim to štrati.

W Starém Městě Pražském, Burian Valda wyřstl. Lěta Páně: M. D. XCIII.

## Příloha D - Vlastní obrazová tvorba

Obr. 29 - Čekaj tě dveře bílý

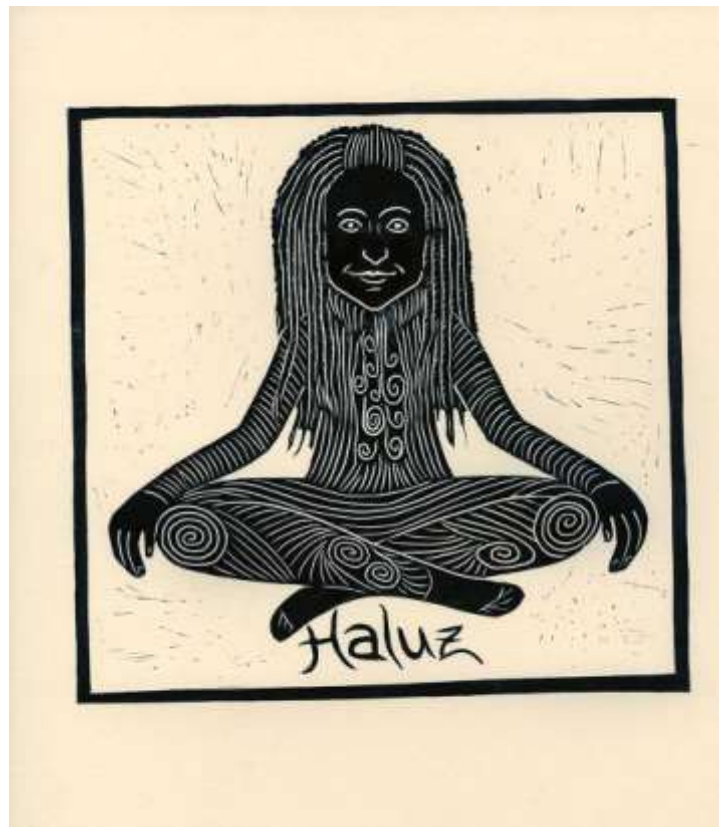


Obr. 30 - Cedula s jmény

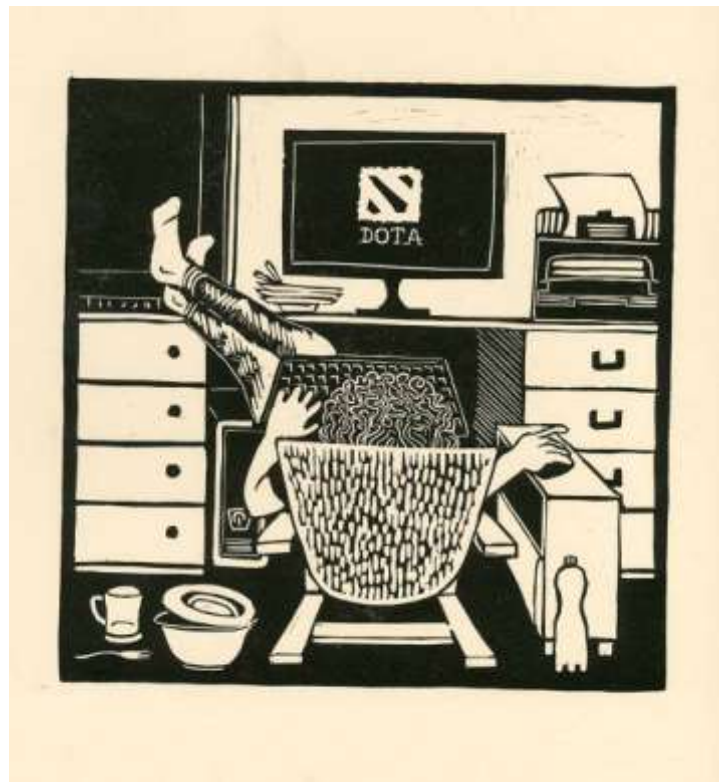




Obr. 31 - Černý nájemník



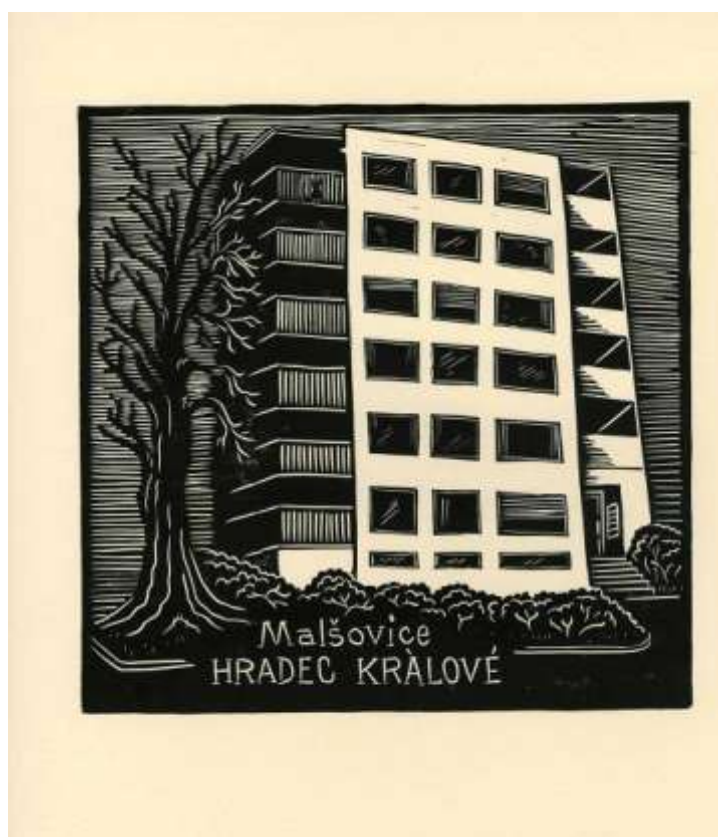
Obr. 32 - Black paří Dotu



Obr. 33 - Jiří v troubě zas něco vaří



Obr. 34 - Tak se žilo v Malšovicích





Obr. 35 - Na zvonek zazvoň a otevře ti kocour nebo kočka



Obr. 36 - Ze dveří je vidět do všech pokojů



Obr. 37 - Za dveřmi je hromada bot



Obr. 38 - Black



Obr. 39 - Z kuchyně se valí dým



Obr. 40 - Dota je hra kde jsi mystickým hrdinou





Obr. 41 - Žádné soukromé chvíle



Obr. 42 - Markétka na balkóně kouří



Obr. 43 - To co oči mhouří



Obr. 44 - Ráno se vzbudíš s kocourem u nohou



Obr. 45 - Vojta Černý



Obr. 46 - V kuchyni bývá velká kupa nádobí





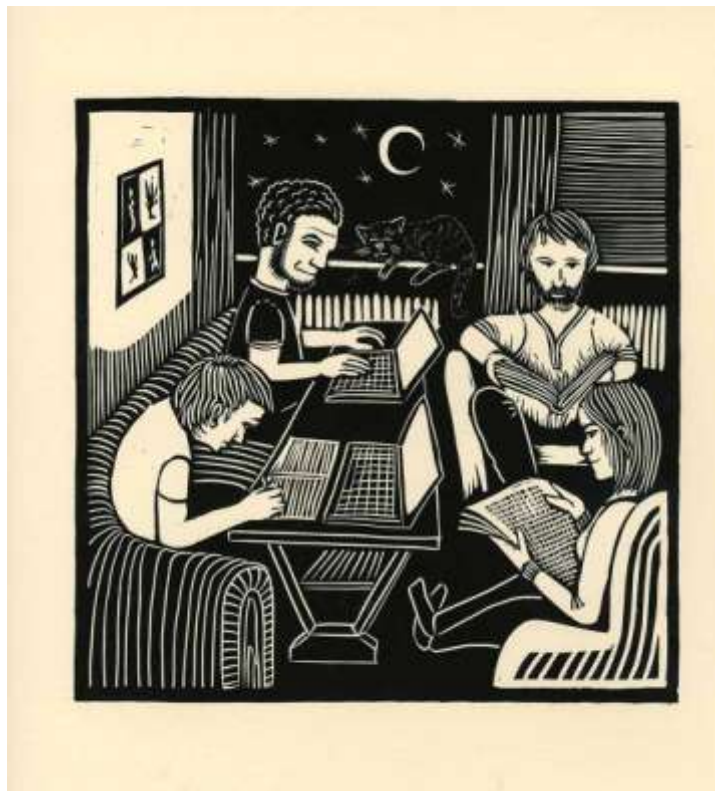
Obr. 47 - Kocour pije ze záchoda



Obr. 48 - Když dostane chuť vyžírá odpadky



Obr. 49 - Každý z nás je pilný student



Obr. 50 - Na naše dveře buší souseď

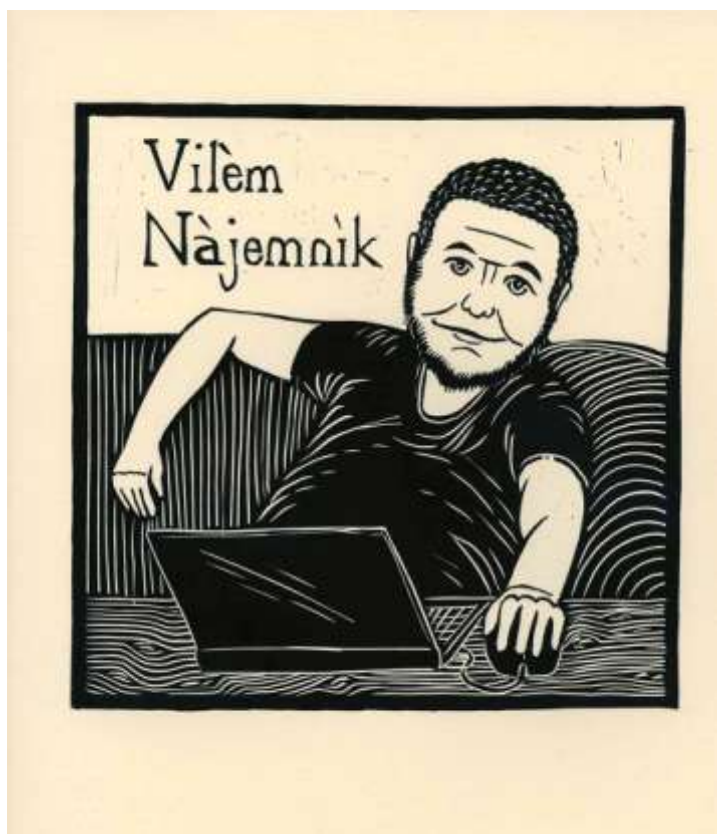




Obr. 51 - Pan domácí opravuje elektriku



Obr. 52 - Vilém Nájemník



## Příloha E - Dokumentace pracovního postupu

Obr. 53



Obr. 54

Obr. 55



Obr. 56



## Příloha F - Dokumentace použití autorské knihy

Obr. 57



Obr. 59



Obr. 58



Obr.

60

83

Obr. 61

